

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elke zondag

Abonnementsprijs: 500 fr. per jaar

Postcheckrekening Nr 3185.22

Beheer en Redactie: Mr. René VICTOR, Justitiestraat, 21, Antwerpen

Plechtige openingszitting van de Vlaamse Conferentie der Balie van Antwerpen
op zaterdag 15 oktober 1960

HET BEROEPSGEHEIM VAN DE JOURNALIST

Rede uitgesproken door Mr Jan CORTVRIEND

Op 17 juni van dit jaar verdrong zich een dichte menigte, waaronder een uitzonderlijk groot aantal persvertegenwoordigers, in de zittingzaal van de militaire rechtbank te Parijs.

Aldaar stond terecht: Georges Arnaud, schrijver van « Salaire de la Peur », journalist, sedert 22 april 1960 aangehouden, en beschuldigd van « *non-dénonciation d'individu exerçant une activité nuisible à la défense nationale* », een misdrijf dat bij artikel 104 van het Frans Strafwetboek betuigd wordt.

Arnaud had op 15 april 1960 te Parijs een clandestiene persconferentie bijgewoond, gehouden door de schrijver Francis Jeanson, die opgespoord werd door de politie als hoofd van een « *réseau de soutien* » aan de F.L.N., persconferentie waaraan eveneens een vijftiental buitenlandse correspondenten deelnamen. Het verslag van Arnaud verscheen in « Paris-Presse » van 20 april; twee dagen daarna werd hij aangehouden.

De verdachte weigerde zowel tijdens het onderzoek als vóór de rechtbank bekend te maken waar en in welke omstandigheden de persconferentie gehouden was, en wie de aanwezige correspondenten waren. « *J'ai obéi aux traditions et aux prescriptions de la profession de journaliste* », verklaarde hij, en daarbij: « *J'ajoute que si la conférence de presse avait été tenue par n'importe qui, de droite ou de gauche, j'y serais allé ou pas, mais je n'aurais pas dénoncé d'avantage un interlocuteur, qu'il l'ait ou qu'il ne l'ait pas mérité.* »

De linkse strekkingen van Arnaud zijn alomtbekend. Des te merkwaardiger is de vaststelling dat hij zonder voorbehoud kon rekenen op de steun van de meest vooraanstaande zijner collega's, van welke politieke tendens ook, die reeds tijdens het vooronderzoek tot de overheid een petitie tot invrijheidstelling hadden gericht en erop gewezen hadden dat Arnaud bij zijn weigering tot spreken niets anders had gedaan dan

te gehoorzamen aan een beroepsregel, die voor elke journalist bindend is.

Belangrijke getuigen namen het op voor de verdachte — o.a. Jean-Paul Sartre, Joseph Kessel, Aragon, Henri Torrès — maar ook Robert Lazurick, directeur van het rechtse blad « L'Aurore », en Pierre Lazareff, directeur van het onafhankelijke blad « France-Soir », die beiden verklaarden dat zij in dezelfde omstandigheden ook dezelfde houding als verdachte zouden aangenomen hebben. « *Comment y aurait-il une liberté d'information si les journalistes étaient obligés de trahir ceux qui leur font confiance!* » was de uitroep van de getuige Lazareff.

Arnaud werd nog dezelfde dag veroordeeld tot een voorwaardelijke gevangenisstraf van twee jaar, straf die op dit ogenblik nog niet definitief is vermits hier tegen een voorziening werd ingediend. En alhoewel algemeen geoordeeld werd dat de rechtbank zich niet langs haar strengste zijde had laten kennen, werd aldus toch de zwaarste straf opgelegd, die ooit tegen een journalist, die geweigerd had het geheim zijner informatie bekend te maken, uitgesproken.

Eens te meer had een rechtbank geweigerd het recht van de journalist op het beroepsgeheim te erkennen.

Het is wellicht, niet alleen voor de journalist maar ook op het algemeen plan, een der meest omstreden begrippen van het strafrecht; de werkelijke betekenis, het karakter, de draagwijdte ervan gaan op de meest uiteenlopende wijze door de penalisten verklaard worden.

In geen wettekst trouwens zal het gewaagd worden er een bepaling van te geven. In feite wordt meestal slechts een principe vastgelegd: dat van eerbiediging van het geheim door die personen die door hun staat of beroep, bewaarder zijn van de hun toevertrouwde geheimen. Aan hen die deze verplichting niet eerbiedigen, worden strenge sancties opgelegd.

De wetgevingen die daarbuiten juist aanduiden welke de beroepen zijn waarvan de beoefenaars tot het beroepsgeheim gehouden zijn, zijn uiterst schaars; meestal wordt met name slechts de geneesheer — en daarbij zekere beroepen die ten dienste staan van de geneeskunde — aangeduid (1).

Het is dus de rechtsleer die in een poging tot bepaling ons leert dat het beroepsgeheim, enerzijds de *verplichting* meebrengt, opgelegd aan bepaalde personen door de gebruiken en door een wettekst, en anderzijds ook een *recht*, gewoonlijk slechts door de traditie erkend, om de geheimhouding te bewaren over zekere feiten waarvan zij door de noodzaak van hun beroep of hun functie als vertrouwenslieden kennis kregen. Het is in deze bepaling, de « noodzaak van het beroep » dat ik wens te onderlijnen.

Heeft de uitdrukkelijke verplichting dus als gevolg dat de niet-naleving ervan strafbaar is, dan brengt anderzijds de erkenning van het recht mede dat de uitoefenaar van het bijzonder beroep niet kan verplicht worden de geheimen van zijn beroep kenbaar te maken.

Wij staan dus, zeg ik U, voor een gebrek aan wetteksten, en het is dan ook niet te verwonderen dat thans misschien meer dan ooit in de rechtspraak grote onzekerheid heerst.

Men heeft natuurlijk getracht de verplichting tot geheimhouding juridisch nader te verklaren. Nadat de auteurs der vorige eeuw er een verbintenis van bewaarneming hebben in gezien, en haar daarop een zuiver contractuele grondslag hebben willen geven, heeft men spoedig erkend dat de enige grondslag van het beroepsgeheim het sociaal belang is.

Zonder twijfel kan de schending van een geheim nadeel berokkenen aan de particulier, die zeker niet dit geheim zou bekend gemaakt hebben aan de beroepsman indien zijn bijzondere toestand hem hiertoe niet had verplicht, maar het is niet deze persoonlijke reden die het beroepsgeheim staft: het is uitsluitend omdat het *algemeen belang* zulks vereist. Men is langs heel wat wegen afgedwaald vooraleer men tot de thans vrijwel algemeen aanvaarde opvatting gekomen is dat het beroepsgeheim geconditioneerd is door het *algemeen belang*. De goede ordening der maatschappij vergt dat de zieke zich tot een dokter zou kunnen wenden, de partij in een geding tot een juridisch raadsman, de boeteling tot een biechtvader; maar noch de dokter, noch de advocaat, noch de priester kunnen hun taak naar behoren vervullen indien de hun toevertrouwde confidenties niet werkelijk als onwrikbare geheimen kunnen beschouwd worden. Het is dus de sociale orde die vereist dat betreffende deze confidenties de volstrekte geheimhouding bewaard wordt, zoniet zou niemand zich nog in vertrouwen tot een dokter, een advocaat of een priester kunnen wenden.

Het is dus niet een aangelegenheid van zuiver private, persoonlijke aard: het is een aangelegenheid die de openbare orde betreft.

Over dit aspect van de zaak bestaat er vrijwel volledig akkoord. Helaas beginnen de moeilijkheden pas wanneer men de draagwijdte van het geheim gaat onderzoeken.

Het sociale karakter van het beroepsgeheim, het karakter van openbare orde, brengt inderdaad met zich dit belangrijk gevolg mede: niet de hulpzoekende is meester van het geheim — evenmin als de geraadpleegde (dokter, advocaat, enz.); het geheim wordt uitsluitend geconditioneerd door het algemeen belang van het beroep. En hieruit gaan de enen nu afleiden dat het beroepsgeheim volstrekt is: dat geen enkele omstandigheid, noch het uitdrukkelijk verzoek van de

oud-patiënt of -cliënt, noch een zogenaamd hoger belang van gerechtigheid, zou rechtvaardigen dat het geheim zou bekend gemaakt worden. En anderen gaan menen dat het beroepsgeheim slechts relatief kan zijn, en het soms zwichten moet voor een ander, hoger algemeen belang.

Dergelijke tegenstellingen vindt men alleen wanneer men de opvattingen in het ene land gaat toetsen aan deze van een ander. Zelfs de eigen jurisprudenties zijn verdeeld en onzeker — en geen is in dit verband typischer dan deze van Frankrijk. « *On ne peut parler d'évolution (de la jurisprudence)* », vindt men als commentaar in de nieuwste bewerking van E. Garçon's Code Pénal Annoté (2) « *mais bien plutôt de circuit en zig-zag* ».

Ten aanzien van het medisch beroepsgeheim zal in Frankrijk het Hof van Cassatie (criminele Kamer) in 1907 beslissen dat een dokter zijn beroepsgeheim schendt wanneer hij een attest voor de rechtbank aflevert waaruit de afwezigheid van alle ziekte bij een cliënt blijkt: toepassing dus van de absolute theorie. Enkele jaren later nochtans, in 1904, gaat hetzelfde Hof (Burgerlijke Kamer) de relativiteitsleer huldigen en aanvaardt in een betwisting over de geldigheid van een testament de voorlegging van een « negatief » medisch getuigenschrift, waarin verklaard wordt dat de testator niet behept was met geestesstoornissen (3).

De relativiteit blijft verder in een belangrijke reeks arresten erkend, tot in 1947 het Hof van Cassatie, daarbij gevolgd door vele andere rechtscolleges, het plots over de andere boeg gooit. Typisch voor deze nieuwe zienswijze, die het meest absoluut karakter aan het beroepsgeheim gaat toekennen, is de houding van het Hof van Colmar, dat aan een marineofficier, die gewikkeld was in een echtscheidingsprocedure, en die bewijzen wilde dat hij behept was met een ziekte die hem niet in staat stelde de vader te zijn van het kind, dat zijn echtgenote ter wereld moest brengen, weigerde het bewijs hiervan te mogen leveren door de verklaringen van de gezondheidsdienst van de Marine.

Dergelijke bewijsvoering, zei het Hof, is in strijd met de meest elementaire principes van het beroepsgeheim, dat bindend is « *erga omnes* ».

De jongste Franse rechtspraak luidt dan ook in die zin. Nog in 1954 werd door het Hof te Parijs een dergelijke zienswijze bevestigd (4).

Onze Belgische rechtspraak kent alleszins niet dezelfde bezwaren als die van onze zuiderburen. De geneesheer wordt bij ons in groter mate meester van het geheim gelaten: de openbaring ervan is *zijn* gewetenskwestie. Hij, die gehouden is tot het beroepsgeheim, is zelf in de eerste plaats bevoegd om te weten of hij al dan niet spreken kan: indien hij als getuige voor de rechtbank spreekt, kan hij niet gewraakt worden (5).

Moelijker gaat het worden wanneer de patiënt overleden is en hier gaat blijken dat ook onze eigen rechtspraak erg verdeeld kan zijn. Het recht om de dokter te ontslaan van zijn beroepsgeheim, is essentieel persoonlijk en verdwijnt met de dood, zegt in 1954 het Hof van Luik (6). Het Hof van Beroep te Brussel oordeelt er anders over en gaat zelfs zo ver de verklaringen, in een burgerlijk getuigenverhoor afgelegd door twee dokters en twee verpleegsters, betreffende de aan een overledene verstrekte zorgen, te aanvaarden, niettegenstaande het uitdrukkelijk verzet van een der partijen, die de schending van het beroepsgeheim opwierp (7).

Bij al deze moeilijkheden komen zich de nieuwste theorieën der sociale geneeskunde voegen. De uitbouw

ener sociale geneeskunde, zegt men, noodzaakt het vooropstellen van de belangen van de gemeenschap, van de collectiviteit, boven dat van het individu. Deze tendens is nog duidelijk naar voren getreden op het Vde Internationaal Congres voor Vergelijkend Recht, gehouden te Brussel in augustus 1958; de conclusies van de Afdeling Strafrecht van dit Congres laten inderdaad niets aan duidelijkheid over:

« *Compte tenu des nécessités de la médecine sociale et du progrès des techniques médicales, le devoir de discrétion imposé au médecin et à ses collaborateurs ne possède plus qu'un caractère relatif.*

« *Il ne peut être considéré comme un privilège institué au bénéfice du médecin, mais il doit être maintenu afin d'assurer dans des conditions satisfaisantes l'exercice du ministère médical.*

« *Il est souhaitable que, dans les cas délicats, le médecin puisse solliciter spontanément ou à la requête des autorités judiciaires, l'avis d'un organisme disciplinaire ou administratif à déterminer dans le cadre des institutions de chaque pays* (8). »

Hoe ver staan we hier van de absolute theorie, zo recent nog met klem verkondigd en strikt toegepast in de Franse rechtspraak. En is dergelijk gebrek aan evolutie, aan eenheid, ja aan zekerheid der opvattingen, niet des te opvallender wanneer wij hier staan voor het oudste der beroepen dat het geheim huldigt, reeds bij de oude Indiërs, en dat uitdrukkelijk voorzien was in de 24 eeuwen-oude eed van Hypocrates: « Ik bewaar in stilzwijgen en aanzie als geheim alle zaken die ik gezien en gehoord heb bij de uitoefening van mijn beroep, en ook daarbuiten, zelfs in het gewone dagelijkse leven. »

Welke diversiteit ook bij de toepassing van het principe bij hen die, met de geneesheer, wel eens bestempeld worden als de traditionele, de klassieke houders van het beroepsgeheim: de advocaat, de notaris, de geestelijke.

Er is wellicht geen beroep, waar eeuwenoude tradities geleid hebben tot zulk een strikte eerbiediging van de beroepsregels als bij de advocaten, tradities die trouwens zeer vroeg aanleiding gaven tot wettelijke erkenning van het beroepsgeheim, zoals in de oud-Romeinse Digesten. De plicht tot discretie is als het ware de essentie zelf van het beroep van de advocaat: « *il n'y a pas de société sans justice, de justice sans défense, de défense sans confiance, de confiance sans secret* » (9).

Het is dank deze strenge beroepstucht en het hoge gezag der Orde, dat de rechtspraak de tegenstrijdigheden niet zal kennen die bij de discussie van het medisch beroepsgeheim bleken. Al was men oorspronkelijk in Frankrijk meer tot het absolute stilzwijgen geneigd, thans erkent men er zowel als in België algemeen dat de advocaat steeds meester blijft van zijn plicht en recht tot zwijgen (10). Gedaagd als getuige, zal hij ter rechtbank, na eedaflegging, zelf oordelen naar geweten, of hij spreken kan over al wat hij door zijn beroep vernomen heeft, zo van tegenstrever en derden, als van zijn cliënt — en zijn oordeel is zonder enig mogelijke controle, noch door de rechtbank, noch door de tuchtraad. De Raad der Orde zou zijn bevoegdheid te buiten gaan indien hij in dergelijke aangelegenheid aan een lid der Orde zijn eigen zienswijze zou opleggen (11).

De algemene regel voor de advocaat is hier trouwens: zwijgen; de strenge uitzondering: spreken — ook al ontslaat de cliënt van verplichting tot geheimhouding. Welke verkeerde gevolgtrekkingen en verdachtmakingen zouden inderdaad niet kunnen gemaakt worden indien slechts in uiterste nood en zeer

occasioneel het beroepsgeheim zou ingeroepen worden?

Maar hoeveel moeilijkheden nog over andere aspecten, over het overhandigen van stukken, toevertrouwd door de cliënt, die vals blijken te zijn; over het vernemen van de schuld voor ernstige vergripen, waarvoor onschuldigen terecht staan of reeds veroordeeld werden — om niet te spreken van de zeer materiële aangelegenheid der controle van de belastingssambtenaar.

En hoeveel discussie ook over het geheim van de notaris en van de geestelijke! Neemt de Belgische en Franse rechtspraak thans, in tegenstelling met vroeger, wel aan dat de notaris ook tot beroepsgeheim gehouden is niet alleen wat betreft het verlijden der akten, maar ook aangaande al de vertrouwelijke mededelingen die hij bij professionele besprekingen ontving. De Nederlandse rechtspraak is het hiermee nog niet eens. Maar is de notaris dan niet in vele aangelegenheden een werkelijke raadsman, en worden zijn prerogatieven en tarieven niet afgestemd op zijn bijzondere beroepskennis?

Ook van de geestelijke erkende men oorspronkelijk maar uitsluitend het biechtgeheim. Nu aanvaardt men dat de « geestelijke vader » het beroepsgeheim bezit voor al de aangelegenheden, waarvoor hij door hen die hem als geestelijke zijn raad en bijstand vragen in vertrouwen wordt genomen.

Vanzelfsprekend geldt dit niet enkel voor de katholieke priester maar voor al de geestelijken van alle erkende godsdiensten.

Men ziet dat voor die beroepen, waar zonder twijfel de geheimhouding als een der noodzakelijke elementen erkend wordt voor de regelmatige uitoefening ervan, de problemen der toepassing aanzienlijk blijven.

Bestaat er verder geen discussie dat ook het algemeen principe op de magistraat, en de pleitbezorger toepasselijk is, en hebben bijzondere wetten het beroepsgeheim opgelegd aan een reeks ambtenaren, dan gaan de meest uiteenlopende posities ingenomen worden voor die beroepen, die zich in de moderne tijden gaan ontwikkelen. Men is het evenwel eens voor de deskundige-boekhouder of accountant, die in tegenstelling met de bediende-boekhouder een vrij beroep uitoefent: de Franse, Nederlandse en Belgische rechtspraak kent hem het beroepsgeheim toe; men is het niet eens voor de gerechtelijke officier, de bankier en wisselagent, en vooral niet voor de maatschappelijke werker of sociale assistent. Het lijkt ons in België evident dat deze laatste in het kader van zijn opdracht en zijn onderzoek tot geheimhouding verplicht is, maar het Hof te Amsterdam denkt er anders over. In een arrest van 20.11.58 (12) wordt het recht zich als getuige te verschonen ontkend aan een maatschappelijke werkster, die opgeroepen als getuige in een echtscheidingszaak, geweigerd had verklaringen af te leggen over feiten waarvan zij kennis had gekregen bij het uitvoeren van een bijzondere sociale opdracht. Had men hier nochtans niet te doen met een « *confident nécessaire* », zoals dat in de franstalige rechtspraak heet, waarvan het beroep slechts naar behoren kan uitgeoefend worden wanneer vertrouwelijke mededelingen kunnen gedaan worden — ongeacht of hij al of niet een vrij beroep uitoefent.

* * *

Wat nu met de journalist? Reeds herhaaldelijk heeft deze geweigerd getuigenis af te leggen, zich steunende op zijn beroepsgeheim.

« *Singulière prétention* », zeggen Garçon's bewerkers: « *il est à peine besoin de dire que cette singulière prétention n'a pas le moindre fondement juridique et n'a jamais été admise* » (13).

Inderdaad, bijna eenparig hebben juristen en rechtbanken over de gehele wereld het beroepsgeheim van de journalist betwist — steeds werd hem het recht ontzegd het zwijgen te bewaren, wanneer hij door de rechter onderhoord werd over de herkomst van zijn inlichtingen, en werden straffen tegen hem uitgesproken.

Slechts bij uitzondering vinden wij in de wetgeving het beroepsgeheim van de journalist uitdrukkelijk erkend, namelijk enkel in de Philippijnen en in 12 staten der U.S.A. Daar in dit laatste land de erkenning evenwel in de federale wetgeving voorzien is, heeft men er nog zeer onlangs het geval der journaliste Marie Torre gehad, die in januari 1959 een gevangenisstraf van 10 dagen diende uit te boeten.

Marie Torre, radio- en televisiecriticus der New York Herald Tribune, had in 1957 de gezegden gerapporteerd van een directeur der televisie, die onder anonymaat zich min of meer depreciërend had uitgelaten over de actrice Judy Garland. Er was namelijk gezegd dat Garland «*is known for a highly developed inferiority complex*». Deze had daarop het Columbia Broadcasting System, eigenaar van het televisienet, gedagvaard tot betaling van het luttele bedrag van \$ 1.393.333 wegens «*libel*» en contractbreuk, en had de journaliste als getuige gedagvaard. Wanneer zij evenwel op de haar gestelde vragen weigerde te antwoorden, en het recht inriep haar bronnen niet te moeten bekendmaken, werd zij op 12.11.57 wegens «*contempt of court*» veroordeeld tot 10 dagen gevangenisstraf. Een United States Court of appeals erkende op 30.9.58 evenmin als de eerste rechtbank haar beroep op «*the first amendment to the Constitution*», en ook de Supreme Court verwierp kort daarop haar voorziening.

Bij de oproeping om de straf uit te voeren, bood de Federale Rechter aan Marie Torre de gelegenheid «*to purge herself of contempt of court*» om het gedane misdrijf ongedaan te maken, t.w. door de gevraagde getuigenis af te leggen.

Zij hield onwrikbaar aan haar erecode, niettegenstaande zij het risico liep opnieuw veroordeeld te worden, en deed haar 10 dagen uit in de Hudson County Goal.

Ook in Europa kende men in de meeste landen in de naoorlogse periode dergelijke gevallen.

Zwitserland had, ook in 1957, de ophefmakende zaak Goldsmith. Deze verslaggever te Genève van het Amerikaanse gezantschap Associated Press was op 26 april 1957 onderhoord geworden door een bijzonder federaal rechter die het onderzoek leidde in een spionagezaak Ulrich, naar aanleiding waarvan enkele dagen vroeger de procureur-generaal der Confederatie, René Dubois, zelfmoord gepleegd had. Over die feiten had de correspondent berichten doorgegeven die door Associated Press verspreid waren. Onderhoord over de herkomst van deze inlichtingen, verschoot Goldsmith zich achter het beroepsgeheim, houding die evenwel door de onderzoeksrechter niet aanvaard werd. Goldsmith werd dan ook bij gemotiveerd bevel en krachtens de geldende strafprocedurebepalingen gedurende 24 uur onder arrest geplaatst. Een verhaal bij het Hoger Federaal Hof leidde slechts tot bevestiging der beslissing.

Onmiddellijk werd stelling genomen, in duidelijke bewoordingen, door het Internationaal Pers Instituut, met zetel te Zurich, en in een communiqué verkondigd «dat het voor de vrijheid van informatie onontbeerlijk is dat correspondenten van persagentschappen en dagbladen kennis kunnen geven der feiten zonder vergeldingen te vrezen en zonder verplicht te worden hun

bronnen bekend te maken». Het Zwitsers Comité van het persinstituut sloot zich hierbij aan, evenals de Commonwealth Press Union te Londen (Goldsmith is Brits staatsburger), en vrijwel de gehele Zwitserse pers.

Ook zeer scherpe reactie der persmiddelen werd uitgelokt door de veroordeling tot geldboete opgelopen in 1956 door de Luxemburgse Kanunnik Jean Bernard, directeur van het dagblad «Luxemburger Wort», en twee van zijn redacteurs. Zij ook hadden geweigerd de naam van een correspondent bekend te maken, die in verband met een onderzoek in een misdaad, gewezen had op de aanhouding van een vagebond, wiens naam bekend gemaakt werd.

Men vreesde een «lek» bij het onderzoek, en de journalisten werden tevergeefs onderhoord. «*J'estime que le droit au secret professionnel du journaliste découle logiquement et en ligne directe de la liberté de la presse et du droit à l'accès aux sources d'information sanctionnées par les Nations Unies*», verklaarde Kanunnik Bernard. Noch de rechtbank, noch het Hoge Hof van het Groot-Hertogdom deelden zijn mening (14).

Duitsland kende in 1947 de zaak W. Stiller, die vervolgd werd na critiek te hebben uitgebracht over de administratie belast met de huisvesting, en in 1955 de zaak Helmut Peitsch, die de politie beknipt had omdat deze volgens hem slecht werk had verricht bij het opsporen van valsmunters; voordien nog waren reeds de journalisten Westphal en Platow vervolgd geweest.

De «*affaire des fuites*» in Frankrijk in 1954 is alomgekend. Hierbij werden in zonderlinge omstandigheden journalisten vervolgd wegens aanslag op de staatsveiligheid, ondermeer voor een artikel over de verdediging van Dien-Bien-Phu, alhoewel het verscheen één maand na de val der vesting, en op het ogenblik dat de wapenstilstand praktisch een voldongen feit was. In feite was het opzet van de vervolging de bron der inlichtingen op te sporen.

In Nederland lokten meerdere gevallen heel wat beroering uit. Al bleef het in 1957 in de zaak Faas bij administratieve sancties, die zodanig gehekelde werden én in de Kamers én in de pers, dat zij weldra ingetrokken werden — de journalist Faas had een «speculatief artikel» geschreven over de nog door de Koningin uit te spreken troonrede, dat wel zeer dicht bij de werkelijkheid scheen te staan — waren er in 1952 in de zaak Hemmerson, in 1947 in de zaak Lunshof en in 1939 in de zaak Hansen veroordelingen uitgesproken telkens, zo beslisten de rechtbanken, ten onrechte beroep was gedaan op het verschoningsrecht van de journalist.

Voor de zaak Lunshof heeft heel wat polemiek ontketend (15), en zowel de figuur van de journalist als de aangelegenheid zelf verrechtvaardigen dat wij ze even nader toelichten.

Lunshof, redacteur van het ook bij ons zo gereputeerde «Elseviers Weekblad», had in het nummer van dit blad van 11 januari 1947 een artikel gepubliceerd, met als titel «Een bloemlezing uit de geheime Notulen van Lingadjatti», en als ondertitel: «Eerloos gesol met Nederlandse Kroon — Recht en Onrecht».

De Indonesische kwestie was toen aan de orde van de dag, en zoals de titel het ook aanduidt, maakte Lunshof verslagen bekend, die tot dan toe angstvallig geheim waren gehouden. In oktober 1946 waren in Indonesië — te Lingadjatti — besprekingen gevoerd tussen een Nederlandse «Commissie-Generaal», geleid door de Heer Van Mook, en Indische afgevaardigden. Van Nederlandse zijde was getracht een zekere

unie te behouden met Indonesië en aldus was het accoord van Lingadjatti tot stand gekomen. Was nu dit accoord zelf wel bekend gemaakt, dan was zulks niet gebeurd met de notulen der besprekingen, die nochtans ook voor beide partijen bindend bleken te zijn en waarbij belangrijke detailkwesties vastgelegd werden. «Bindend zonder dat de Staten-Generaal ze hebben mogen zien», zei Lunshof. «Met de publicatie van een deel dezer bindende notulen beogen wij een ernstige waarschuwing te doen horen tegen het spel, dat met de Kroon, onze belangen, onze eer en onze verplichtingen is gespeeld.»

Enkele weken later, werd de redacteur opgeroepen om op 28 maart voor de onderzoeksrechter te Amsterdam te verschijnen, teneinde, zo luidde het:

«getuigenis naar waarheid te geven, omtrent de feiten, die ter zijner kennis mochten zijn, betrekkelijk een requisitoir van de Officier van Justitie tegen N.N., betrekking hebbende op de publicatie van een artikel, getiteld «een bloemlezing uit de geheime notulen van Lingadjatti», in het nummer van Elseviers Weekblad van 11 jan. 1947».

Lunshof gaf gevolg aan de oproeping, maar wanneer de rechter-commissaris hem vroeg *wie* de relatie was, waarvan hij volgens zijn verklaring een exemplaar van de kwestieuze notulen had ontvangen, verklaarde hij: «Ik weiger U dit te zeggen en beroep mij ter rechtvaardiging van die weigering op hetgeen ik als journalist gevoel als mijn beroepsgeheim.»

Lunshof werd prompt vervolgd om *opzettelijk* niet voldaan te hebben aan zijn wettelijke verplichting tot getuigenis, veroordeeld door de Arrondissements-Rechtbank te Amsterdam op 15 oktober 1947 tot een geldboete van tien gulden, straf die op 26.1.48 door het Gerechtshof te Amsterdam bevestigd werd. Het verhaal tot cassatie werd op 14.12.48 door de Hoge Raad verworpen (16). Het uitvoerig gemotiveerde arrest van de Hoge Raad heeft echter bij onze Noordburen geen algemene bevreemding kunnen brengen.

* * *

En hoe is de toestand nu in België?

Ik kan niet beter doen dan de rede aan te halen, uitgesproken op 31.3.58 door de Nederlandse professor M. Rooy bij de aanvaarding van het ambt van hoogleraar aan de Universiteit te Amsterdam (U tevens eraan herinnerend dat Prof. M. Rooy niet alleen als deskundige optrad in het proces Lunshof, maar ook oud-hoofdredacteur was van de Nieuwe Rotterdamse Courant) waarin deze het «savour-vivre» der Belgische magistratuur prijst, die sinds de jaren zeventig van de vorige eeuw conflicten over het beroepsgeheim heeft weten te vermijden. Nochtans kent ook de Belgische wetgeving dit recht niet uitdrukkelijk toe, evenmin als de rechterlijke macht bij wege van wetsinterpretatie een erkenning heeft uitgesproken, betoont ook Prof. M. Rooy, en juist in die omstandigheden «is de houding van de Belgische rechter alleen maar als een uiting van wijs beleid te beschouwen: de rechtshandhaving moet zich bij voorkeur in een sfeer van rust en zonder gerucht voltrekken, zodat zij in bevallen als deze liever niet op de spits moet worden gedreven» (17).

Inderdaad, onze rechtspraak kent slechts twee gevallen, nl. twee arresten van het Hof van Cassatie, het ene van 7 november 1855 (18), het andere van 25 april 1870 (19) die beiden eerder slechts historische waarde hebben, en waarvan het eerste meer thuis hoort in het kader van het «Groot Komplot» hier vorig jaar zo boeiend behandeld door mijn vriend

en confrater, Mr. J. Dijk, dan in het huidig betoog. Het ging namelijk over een brief, gericht aan het Antwerps dagblad «L'Avenir» en overgenomen door het Brussels blad «Le National» en waarin gewaagd werd van de uiterste nood waarin de arbeidersklasse zich bevond en van de groeiende onrust en het verzet die tot uiting zouden gekomen zijn in de volksbuurten der hoofdstad. De journalist weigerde aan de onderzoeksrechter verdere uitleg, werd gestraft, en het verhaal verworpen. Het Hof van Cassatie, in 1870 evenals in 1855, bleef echter in gebreke enig motief aan te halen *waarom* de journalist geen beroepsgeheim zou kennen, en schijnt het vanzelfsprekend te vinden eenvoudig te kunnen vaststellen dat hij niet kan genieten van enige uitzondering, voorzien door de wet, om te ontsnappen aan de plicht te getuigen. Vaststelling zonder juridische verklaring dus, maar met het gevolg dat alle rechtswerken eenparig verwijzen naar deze arresten, en dit voorbeeld ook gevolgd werd door het Hoge Hof te Luxemburg in 1957 om het recht op het beroepsgeheim in het kwestieuze geval te weigeren.

En nochtans is men in België tot de gezegende toestand gekomen dat geen moeilijkheden meer over dergelijke aangelegenheden zijn gerezen, ook al is de reden ertoe verschillend beoordeeld. Zo zegt advocaat-generaal Langemeyer, optredend in de zaak Lunshof, wanneer hij constateert dat men in «andere landen» tot een *modus vivendi* gekomen is, die het aan de journalist mogelijk maakt het zwijgen te bewaren, alleen maar dit: «Men ontziet gaarne de Pers» (20). Mogelijk; maar zou het ook niet kunnen, Mijnheer de Advocaat-Generaal, dat de magistratuur ten onzent de aangelegenheid eerder delicaat vindt, en de *modus vivendi* ook hâar past?

Dat de Belgische Pers van dit «modus vivendi» geniet, is evenwel onlangs nog bewaarheid geworden. U zal zich herinneren dat enkele maanden geleden te Brussel, zeer vroeg in de morgen vluchtelingen van een land incidenten verwekten op de ambassade van dit land. Klaarblijkelijk door iets meer dan alleen maar haar intuïtie aangespoord, was de pers tijdig op post, fotografen inclus. De plaatselijke politie verstond het evenwel zo niet, en mét de manifestanten, werden de perslui opgeleid. Geweldig protest, in de dagbladen, bij de overheid — en, uiteindelijk, excuus van de overheid. Geen journalist werd ondervraagd over zijn «bijzondere intuïtie»!

Dergelijke toestand is evenwel niet van aard om rechtszekerheid te scheppen. En nu men helaas in ons land iets als een Indonesische kwestie heeft geërd, is het niet uitgesloten dat bij eerstvolgende bekendmaking van «geheime notulen» ook bij ons heviger passies een einde zouden stellen aan het «modus vivendi».

De vele recente vervolgingen in West-Europa en ook elders in de wereld, de krachtadige positie ingenomen door de verenigingen der perslui, stemmen er ons dan ook toe het probleem van naderbij te onderzoeken.

Welke zijn nu doorgaans de motieven die men in rechte gebruikt om de journalist te verplichten wél getuigenis af te leggen, en het inroepen van het recht tot zwijgen (verschoningsrecht, zegt men in Nederland) gesteund op het beroepsgeheim, te weigeren?

In de eerste plaats, zegt men, en het is een stelling die men in de rechtspraak en de rechtsleer herhaaldelijk terugvindt, zowel in de Franse rechtspraak, o.m. in een bevel van de onderzoeksrechter van Riom van 1927, als in het arrest van het Hoge Hof van Luxemburg van 1957, als in het arrest van de Hoge Raad der Nederlanden van 1948 (alhoewel deze laatste meer zal

nuanceren), is er een duidelijk onderscheid. Het bewaren van het geheim bij de klassieke beroepen (dokter, advocaat, priester) is iets anders dan hetgeen bij de journalisten het geval zou zijn — in het eerste geval vertrouwt men aan de uitoefenaars van een bijzonder beroep een geheim toe, opdat zij het zouden bewaren; in het tweede geval maakt de informateur aan de journalist juist een feit bekend opdat hij het zou publiceren. Daarenboven, bij de klassieke beroepen stelt zich voor de hulpzoekende de noodzaak om een geheim bekend te maken aan de vertegenwoordiger van dit beroep, zoniet blijft hij van hulp verstoken — voor mededeling aan de journalist bestaat deze noodzaak niet.

Inderdaad: de mededeling aan de journalist zal klaarblijkelijk bedoeld zijn om gepubliceerd te worden, maar bewust of onbewust redeneert men direkt naast de kwestie: ten minste wordt bedoeld iets van belang geheim te houden: de identiteit van de informateur, soms ook zekere nadere bijzonderheden. De Nederlandse Advocaat-Generaal Langemeyer heeft zich trouwens tijdens het proces Lunshof door dit aspect niet laten misleiden en zeide uitdrukkelijk in zijn conclusies « Alleen (omtrent de identiteit van degene die toevertrouwde) — en misschien enkele daarmede samenhangende bijzonderheden — is het denkbaar, dat de journalist geheimhoudingsplicht voor zich opeist. Aan de andere kant is de beperktheid van het gebied waarvoor het beroepsgeheim wordt geldend gemaakt op zichzelf geen grond om de kracht van dat geheim geringer aan te slaan ».

Van meer bijzondere aard is het argument dat als bestaansreden van het beroepsgeheim vooropstelt de noodzaak waarin een hulpzoekende verkeert om beroep te doen op iemand van een bepaald beroep. Bestaat deze noodzaak, waardoor de uitoefening van een beroep anders niet mogelijk zou zijn, dan kan er sprake zijn van het beroepsgeheim: « het is een maatschappelijk belang dat zij, die hulp behoeven, vrijelijk kunnen spreken, en erop mogen vertrouwen, dat de wet niet zal dwingen dat het medegedeelde aan de justitie wordt geopenbaard ». — De geneesheer, de advocaat, de geestelijke, zijn « *des confidents nécessaires* »; « *nul n'est tenu de faire des confidences au journaliste* », zeggen met de onderzoeksrechter van Riom de tegenstanders van het journalistiek beroepsgeheim, en daarom weigeren zij het te erkennen.

Het is rond dit laatste argument dat heel de discussie zich ontpint — en ik zal U reeds onmiddellijk zeggen dat ik dit argument geenszins doorslaggevend vind, en wel in de eerste plaats omdat het geen rekening houdt noch met de rol van de journalist in onze maatschappij, noch met de noden van het beroep.

Vooreerst reeds een opmerking: het gaat niet op een algemeen criterium vast te stellen voor « het beroepsgeheim » — elk beroep heeft zijn eigen aspecten en zijn eigen behoeften. Het is juist uit de noodzaken van elk beroep dat zeden en gewoonten vastgelegd worden, en het zijn in de eerste plaats deze gewoonten die wet worden. « *L'obligation — et non le privilège — du secret professionnel (...) résulte de la nature même des choses* », leert ons Sasserath ⁽²¹⁾. — « *Le législateur a posé le principe du respect de certaines confidences: il appartient à la jurisprudence d'en faire l'application en s'inspirant à la fois des nécessités de la vie courante, de l'équité et des règles de droit pénal et de l'instruction criminelle*. (E. Garçon) ⁽²²⁾; het beroepsgeheim releveert van het natuurrecht, leert ons Dalloz.

Heeft ook een arrest van het Hof van Beroep te Brussel van 2-12-42 ⁽²³⁾ niet vastgesteld dat het de

wet, de zeden of de tradities zijn die bepalen welke personen gehouden zijn tot het beroepsgeheim?

Is het dan ook niet logisch eerst te onderzoeken welke de taak is van de pers, welke de noodzaken van het beroep zijn, en welke de tradities, en welke de billijkheid?

* * *

Noodzaken en tradities?

Ik zei het U reeds: sinds het midden der vorige eeuw — de oudste Franse rechtspraak terzake dateert van 1825 — strijdt de journalist voor de erkenning van zijn beroepsgeheim en het is een strijd die ongemeen boeiend is. Ik haalde U reeds de Belgische arresten van 1855 en 1870 aan; ook reeds in 1852 werd door de Arrondissementsrechtbank te Haarlem aan de toenmalige directeur-uitgever van de Nieuwe Rotterdamse Courant recht tot geheimhouding geweigerd: zo in 1850 in Duitsland aan een redacteur van het « *Koburger Tageblatt* ».

In dit laatste land is, na meerderc andere vervolgingen, in 1875 de « *Frankfurter Zeitung* » in het middelpunt der belangstelling komen staan, door een bijzonder strenge toepassing van de « *Zeugniszwang* » tegenover drie van haar redacteurs. De ophef was zodanig dat niet alleen op de « *Deutsche Journalistentag* » van augustus 1875 te Bremen deze kwestie besproken werd, en men aldaar krachtadig opkwam voor wat men heette « het anonymaat van de pers », maar ook enkele dagen later op de « *Deutsche Juristentag* » de juristen met overgrote meerderheid een besluit goedkeurden waarbij de journalist het recht wordt toegekend in beroepsaangelegenheden « *Zeugnis zu verweigern* », en een petitie aan de Rijksdag werd overgemaakt. In deze petitie werd er op gewezen dat de pers het anonymaat *nodig* had om naar de waarheid te zoeken, het onrecht openlijk te brandmerken, verborgen wantoestanden aan het licht te brengen, en ertoe bij te dragen, dat zij worden weggenomen. De anonimiteit was voor velen een conditie sine qua non om aan dagbladen mede te werken. ⁽²⁴⁾

Voor één maal waren de juristen volledig op de hand der journalisten. Hetgeen niet belette dat in 1896 een ander redacteur der « *Frankfurter Zeitung* », een zekere Giesen, in eerder ergerlijke omstandigheden werd vervolgd en gegijzeld, en slechts een algemene verontwaardiging in binnen- en buitenlandse pers aanleiding was tot een telegrafisch bevel van de Rijkskanselier om na 10 dagen de gijzeling op te heffen.

Andere ophefmakende uitspraken, onder meer in 1885 in Frankrijk, in 1904 in Italië, hebben er eveneens toe geleid dat op het Xe Internationaal Congres van de Pers, in 1905 te Luik gehouden, als eerste punt op de dagorde stond « Het Beroepsgeheim van de Journalist ».

Het ingediende rapport was krachtadig; onder meer luidt het:

« Wij verklaren dus:

1) Het geheim der redactie is en blijft onschendbaar; 2) diegene die dit principe met de voeten treedt, belaaft niet enkel de eer van de journalist, maar brengt ook de levensvoorwaarden van de pers in gevaar;

3) onder geen voorwendsel mogen personen, die het beroep van journalist uitoefenen, de verplichting tot getuigenis aanvaarden.

... en verder luidt het:

« Wij verklaren bovendien dat niemand een journalist kan verplichten om, door zijn getuigenis, dienst aan het gerecht te bewijzen, dienst die essentieel door de politie dient volbracht en niet door de pers. De

verklikking, de spionage, de hulpverlening aan de politie behoren niet tot onze taak noch onze stand. Wij betwisten niet dat de Staat op dergelijke hulpmiddelen moet kunnen beroep doen, maar de journalist moet zulk een rol niet spelen; voor de journalist die vrijelijk toestemt als verklikker of acoliet der politie op te treden, is er geen plaats in onze gemeenschap.»

Men staat nog in de romantische periode van de journalistiek! En de drie punten worden, op één stem na, met algemeenheid aanvaard, evenals een vierde punt: «de journalisten moeten weerstaan aan alle pogingen om het geheim der redactie te schenden; uitgezonderd in de gevallen van misdaden of misdrijven van gemeen recht». (Deze laatste restrictie werd tegen de wil der rapporteurs ingelast.)

Sindsdien, en steeds tegen alle jurisprudentie in, heeft de journalist zich strikt gehouden aan deze opvatting, en werd op alle journalistencongressen uitdrukkelijk het recht op beroepsgeheim bekrachtigd. Zo op de congressen der Belgische Pers in 1914 te Luik, in 1938 te Brussel, en in 1947 te Luxemburg (25), zo in 1954 op het Wereldcongres te Bordeaux van de Internationale Federatie der Journalisten, waar een «Declaratie der Plichten der Journalisten» uitgewerkt werd, met grote meerderheid goedgekeurd, en waarvan art. 6 als plicht oplegt: «Het beroepsgeheim te bewaren betreffende de bronnen der informaties, die vertrouwelijk bekomen werden» (26). Nog op het Wereldcongres te Londen in april 1958 werd vastgesteld dat verschillende vervolgingen waren geschied en werd met klem gewezen op de bepalingen van de erecode gestemd te Bordeaux, en hulde gebracht aan de vervolgde journalisten. (27).

Men ziet dus dat de plicht én het recht tot geheimhouding in de kring der journalisten zeer sterk wordt aangevoeld, dat in hun midden een vast gevestigde traditie bestaat, en zij het geheim als een behoefte aanzien, nodig om naar behoren hun taak te volbrengen.

Volstaat dit standpunt van de journalist om aan zijn opvatting de betekenis te hechten, die de jurist geeft aan de termen «traditie, gewoonten en behoeften» — met andere woorden, dat wat beroepsgenoten voor een juiste beroepsuitoefening houden, moet dat door de gehele maatschappij, en meer bepaaldelijk door de rechtsorde, ook als zodanig worden aanvaard?

Ik meen dat om dit te beslechten, de noodzaak tot geheimhouding moet onderzocht worden in het kader van de maatschappelijke rol van de journalist.

Vrijwel alle constituties der democratische landen hebben enerzijds de vrijheid van meningsuiting, anderzijds de vrijheid van de pers gewaarborgd; de laatste is in feite een middel van de eerste. Onder meer door de pers kunnen de meningen vrij verkondigd worden, nieuwe ideeën verspreid worden en critiek op bestaande toestanden uitgebracht; daar waar dit onmogelijk is, kan er geen enkele vrijheid bestaan. De pers is de spiegel der openbare mening, en al is haar invloed op de openbare mening niet te veronachtzamen, beheersen doet zij ze niet: geen wil is in staat de pers in een vrij land het algeheel stilzwijgen op te leggen.

In de verkondiging der vrije gedachten, der meningen enerzijds, en anderzijds in de verspreiding der feiten zelf, der algemene berichtgeving — nodig opdat de staatsburger zelf zijn mening zou kunnen vormen, vervult de pers een taak van algemeen belang. Het algemeen belang is er mede gediend dat machtsmisbruiken niet onbekend zouden blijven, dat onverantwoorde toestanden in openbare administraties aan de kaak zouden gesteld worden, dat het schromelijk bedrog in een private onderneming zou uitgebracht wor-

den, dat misdrijven van gemeen recht zouden bekend worden: aldus is de weg geopend naar stopzetting en beteugeling der misstanden.

Het begrip «vrijheid van de pers» heeft dus twee aspecten, enerzijds het recht van de dagbladschrijver om zich uit te drukken, maar anderzijds ook het recht van het publiek kennis te hebben der feiten om zich een juist oordeel te kunnen vormen over de aangelegenheden die het aanbelangen. (28)

Niet gemakkelijk zal het steeds zijn al die feiten op het spoor te komen. Diegene die op de hoogte is van misstanden kan in een positie zijn die het hem vrijwel onmogelijk maakt deze bekend te maken zonder ernstig gevaar voor zichzelf. Hij kan onderhevig zijn aan ernstige represailles: zijn carrière, zijn broodwinning, zijn persoon en zijn gezin kunnen in het gedrang komen.

Wanneer hij dan nochtans het algemeen belang inzielt van de publicatie van hetgeen hij weet, en zich hiervoor tot een journalist wendt, juist omdat het de taak van deze is dergelijke feiten bekend te maken, dan is het ook logisch, evident, dat hij als eerste voorwaarde zal stellen dat zijn naam niet zal vernoemd worden, met andere woorden dat de journalist zijn bron zal geheim houden.

Zo zal de toestand ook geweest zijn voor de informateur van Lunshof, die gewichtige feiten bekend te maken had, die — mijns inziens terecht — meende dat het zijn hogere plicht was de openbare mening in te lichten over de manier waarop nationale belangen behartigd werden, dien het tegen de borst stuitte dat voor een natie bindende besprekingen geheim gehouden werden — maar die wellicht in een positie verkeerde, die het hem onmogelijk maakte, zich te noemen. Hij is zich inderdaad ten volle bewust van het belang der publicatie, want het artikel in Elseviers Weekblad van 11-1-1947 is vergezeld van de volgende verklaring:

«Demonstratie eist openbaarheid; dit is een van de redenen waarom wij enkele passages uit de geheim gehouden notulen van Lingadjatti afdrukken, die wij gaarne geheel zouden hebben gepubliceerd, indien de plaatsruimte dit toestond. Deze notulen, die zelfs geheim zijn voor de leden van de Staten-Generaal, zijn bindend. Derhalve is het goed, dat het Nederlandse volk leert, waar het aan toe is...

» Openbaarheid is hier geboden, ja plicht. In ons land, wordt Lingadjatti ons roosrood afgeschilderd, in Indië wordt, om het ontwerp er door te krijgen, het aantal communisten in de zogenaamde volksvertegenwoordiging van een op vijf en dertig gebracht.

Aan beide zijden heerst onoprechtheid; de onoprechtheid, die voortvloeit uit, ja een noodzakelijk gevolg is van onbekwaamheid. Onze Commissie-Generaal was niet bekwaam te onderhandelen; de Indische delegatie was niet bekwaam haar woorden in daden om te zetten. Daardoor heeft men geen duidelijke en klare overeenkomst gemaakt, maar een onduidelijke en onklare.

Van deze onduidelijkheid vormen de bindende notulen het sluitstuk. Zij jagen ons het schaamrood naar de kaken; en dezelfde reden die de regering had hen te verzwijgen, doet het ons als een vaderlandse plicht gevoelen, enkele passages alsnog aan de openbaarheid prijs te geven.»

En hier stelt zich mijn inziens het cruciale probleem, dat nochtans in elk der aangehaalde gedingen terzijde werd gelaten: heeft het publiek dan niet het recht ingelicht te worden over de feiten die werden meegedeeld — de fameuze geheime notulen, de verantwoordelijkheden van een hooggeplaatst magistraat — ik laat de aangelegenheid Jeanson nog liever tot straks

onbesproken). Laat ons toch niet vergeten dat telkens de journalist niet vervolgd werd om de publicatie zelf gedaan te hebben, maar wel om geweigerd te hebben te zeggen van wie of in welke omstandigheden hij de informatie bekam! Nochtans, indien men aanneemt dat het publiek recht heeft op de informatie van dergelijke zaken, dat diegene die het moet inlichten, zijnde de journalist, dus eveneens over het recht op informatie beschikt om de inlichtingen in te winnen, en wanneer men vaststelt dat *alleen maar een belofte van geheimhouding der bron* (belangrijk postulaat!) het bekomen der inlichtingen mogelijk maakt, staan wij dan niet voor een werkelijk bestaan van het beroepsgeheim van de journalist?

Ik ga U evenwel nog niet onmiddellijk «ja» antwoorden.

U heeft mij bij mijn laatste woorden horen spreken over «recht op informatie». Wat was het ook weer wat getuige Lazareff zei op het proces Arnaud: «*Comment y aurait-il une liberté d'information si les journalistes étaient obligés de trahir ceux qui leur font confiance!*»

Liberté d'information! Vrijheid der informatie!

Inderdaad, het is een nieuwe klank, een nieuw begrip, dat men tevergeefs in onze wetboeken en juridische werken gaat opzoeken, maar dat een bijzondere kracht werd toegekend alleen reeds door het orgaan dat het erkend en bekrachtigd heeft: de Organisatie der Verenigde Naties.

Wij kennen de verheven gedachte van het Charter der Verenigde Naties, dat ten grondslag ligt aan de Universele Declaratie der Rechten van de Mens. En het is art. 19 van deze Declaratie, aanvaard op de 3e Algemene Vergadering der Verenigde Naties, gehouden te Parijs in de herfst van 1948, dat luidt als volgt (29):

«Elk individu heeft recht op vrijheid van opinie en van uitdrukking, hetgeen het recht inhoudt niet te worden verontrust voor zijn opinie, en dit van het zoeken, ontvangen en verspreiden zonder inachtneming van grenzen, der informaties en ideeën door welk middel van uitdrukking het ook weze.»

Het is niet bij deze beginselverklaring gebleven. Vele UNO vergaderingen zijn aan de Vrijheid der Informatie gewijd geworden. Ontegensprekelijk werd door de uitgebreide studie die hierbij verwezenlijkt werd, meer gedaan dan alleen maar een idee gehuldigd: het is veel meer dan een louter morele waarde.

Wat meer is, het is voor ons ook wet geworden. Door de Raad van Europa, werd de Vrijheid der Informatie opgenomen in de Europese Conventie der Rechten van de Mens, afgesloten te Rome op 4-11-1950 en bekrachtigd door de meeste der ondertekenende Staten, o.m. door België en Nederland (Belg. W. 13-5-1955).

Men heeft dus als het ware een nieuwe visie gekregen op de vrijheid der pers, die niet meer is zoals zij verknogd werd in de 18e eeuw en bekomen in de 19e eeuw: alleen een recht om zich uit te drukken. Uitdrukkelijk wordt nu voor de pers — niet alleen de gedrukte, maar ook de gesproken - en afgebeelde — het recht van vrije verwerving van het nieuws erkend: «*the free access to news*», een recht dat trouwens direct in functie staat tot het recht zelve van de staatsburger, om ingelicht te worden over feiten, waardoor het hem mogelijk wordt zijn democratische rechten, het recht van controle, van kritiek, van medewerking in een democratische staat, uit te oefenen (30).

Betekent nu dit recht op informatie niet noodzakelijk ipso facto een erkenning van het beroepsgeheim, dan zal de journalist het eerste inroepen om het tweede

te staven, n.l. door de eenvoudige redenering die U kent: er is geen informatie mogelijk, wanneer de journalist diegene moet verklikken die hem inlichtte.

In feite is dit een loutere vaststelling — en het kan ook moeilijk anders; het is de constatacie van de beroepsman die bij een ernstige, degelijke uitoefening van zijn beroep, de noodzaken, de behoeften ervanervaart. — Wij hebben reeds gezien welke verklaring hij er voor geeft: de onmogelijkheid voor iemand om vrij te spreken, indien hij voor zichzelf moet vrezen, wanneer zijn naam zal vernoemd worden — hoe eerlijk en eerbiedwaardig zijn bedoelingen ook zijn. En wie zal er beter geplaatst zijn dan de beroepsman zelf om juist de behoeften van het beroep te waarderen. Is niet de bekrachtiging van het beroepsgeheim voor de geneesheer, voor de advocaat juist mettertijd gekomen omdat het door de beoefenaars van het beroep als een noodzaak werd gevoeld? Het is de wet, die de gewoonten, vastgelegd door de mensen van het beroep, gevolgd heeft, en niet omgekeerd. «*L'obligation du secret professionnel résulte de la nature même des choses*», citeerde ik U daarstraks van Sasserath.

Kunnen wij dan ook niet besluiten, dat ten overstaan van de maatschappelijke rol, te vervullen door de pers, waarvan het belang nog onderstreept wordt door de jongste bekrachtigingen van de vrijheid der informatie, in overeenstemming met de behoeften van het beroep en met de traditie gevestigd door de besten onder hen, de journalisten de plicht en het recht van het beroepsgeheim kennen?

Mijn inziens, zonder twijfel: ja!

Maar, ... Hoe ver strekt het? Tot welke grenzen kan het ingeroepen worden?

Het is evident dat diegenen die menen dat een beroepsgeheim noodzakelijkerwijze absoluut is, niet te overtuigen zijn van het bestaan van het beroepsgeheim van de journalist. Zij zien in de eerste plaats de gevaren voor de maatschappij, wanneer in alle omstandigheden een verslaggever zou weigeren te spreken.

Inderdaad, de bedrijvigheid der pers is bijzonder: op grote schaal gaan feiten bekendgemaakt worden, aan de algemene publiciteit prijsgegeven, waarvan men nochtans een of ander aspect wil geheim houden. Het beroepsgeheim van de journalist zal dus alleszins uiteraard een zeer bijzonder karakter hebben, — zoals het trouwens voor elk ander beroep ook eigen aspecten heeft.

Maar laat mij de meest scrupuleuzen geruststellen: wij zijn niet meer in 1905 — in het tijdperk van het Xe Internationaal Congres van de Pers — het is niet de bedoeling van de journalist het absolute karakter in te roepen en te doen erkennen.

In 1958 werd onder de auspiciën der UNESCO, door een op haar initiatief gecreëerd organisme, de Association Internationale des Etudes et Recherches sur l'Information (A.I.E.R.I.) te Straatsburg een colloquium over het beroepsgeheim gehouden. Uit twee aldaar ingediende rapporten, het ene van onze landgenoot M. Styns, voorzitter der Internationale Federatie der Journalisten, het andere van de Nederlander Tymstra, adjunct-directeur van het I.P.I., blijkt dat geen aanspraak wordt gemaakt op een volstreekte geheimhouding, dat de journalisten niet de bedoeling hebben hun verantwoordelijkheid te ontdoen. De pers aanvaardt restricties, namelijk in die gevallen waar geheimhouding tot ernstige misbruiken zou aanleiding geven, waar zij ten onrechte een onwaardige handelwijze van een journalist zou dekken of een ernstig gevaar betekenen voor de collectiviteit. (31)

De vraag stelt zich echter of een beperking van het principe volgens formules die reeds werden voorge-

steld, en van de hand gewezen, onder meer in een door de Verenigde Naties opgesteld code-ontwerp, voldoende waarborgen inhoudt. Het begrip mag geen dode letter worden. Een formule van restricties zal onvermijdelijk een algemeen, vaag karakter hebben — daar waar alle gevallen niet uitdrukkelijk kunnen voorzien worden — en aldus zou het risico van arbitraire beslissingen volledig zijn. Daarom stelde niet alleen in de Algemene UNO-vergadering van december 1954 de Britse vertegenwoordiger M. C. Mcade voor de aangelegenheid volledig door de journalisten zelf te laten oplossen, om te vermijden dat men tot een soort censuur zou komen ⁽³²⁾, daarom ook stellen de beroepsgroeperingen voor dat vertegenwoordigers van het beroep bij de beoordeling der gevallen zouden betrokken worden, hetzij gegroepeerd als tuchtkamer, hetzij verenigd met magistraten in bijzondere organen. ⁽³³⁾

Het is hier dat zich trouwens de kwestie stelt van de reputatie van de pers, dat men «het proces der pers gaat maken».

Laat ons het niet verhehlen, bij velen staat de journalist niet «in geur van heiligheid». Zo bij het Hof te Amsterdam, dat constateert dat zijn beroep voor ieder openstaat ⁽³⁴⁾, zo bij de Procureur-Generaal bij het Hof van Beroep te Gent ⁽³⁵⁾, die de matigheid onzer nationale pers naar waarde schattend, zekere buitenlandse pers zelfs een katalyserende rol in de misdadigheid toeschrijft; zo ook occasioneel bij de advocaat, die soms de rechten der verdediging geschaad acht door de voortvarendheid van de journalist ⁽³⁶⁾.

Zeër zeker, niet altijd kan de journalist vrijuit gaan. Maar moet daarom de hele pers gedoodverfd worden, moet daarom haar maatschappelijke rol betwist worden, en haar de waarborgen voor de ernstige, degelijke uitoefening van het beroep ontkend worden?

De pers is er zich terdege van bewust dat de aanwezigheid van vrijbuiters in het beroep hare zaak niet ten goede komt. Zij is zelf niet gediend met de dubieuze ijver van diegenen die er alleen maar op uit zijn sensatie te verwekken, die niets ontzien en geen discretie eerbiedigen, maar ook niet aarzelen in te gaan tegen een der eerste principes der journalistiek: de eerbiediging van het «*sacred fact*», en het nieuws juist te vervormen in de zin dat het hun past.

Maar is dit niet juist in de eerste plaats een aan gelegenheid van deontologie, van beroepsplicht en beroepseer; kan er juist niet meer bereikt worden door een goede organisatie van het beroep, door het gezag van een tuchtraad, die sancties kan uitspreken bij vergripen tegen beroepstucht — zoals dat in Groot-Brittannië het geval is? Is het trouwens niet typisch, dat in de meeste andere beroepen, waar strikte eerbiediging van het beroepsgeheim bestaat — bij advocaten, notarissen, pleitbezorgers, dokters — het gezag van de tuchtraad van zulke sterke invloed is op de gedragingen van de leden der beroepsorde?

Wanneer dus vanwege de beroepsverenigingen der pers aangedrongen wordt opdat hun stem zou kunnen gehoord worden, dat hun medezeggenschap zou verleend worden bij de beoordeling, bij de begrenzing van het beroepsgeheim van de journalist, dan meen ik dat hun verzoek zeer redelijk is. In verschillende landen wordt trouwens op dit ogenblik de vorming van persraden bestudeerd, waarin magistraten met persvertegenwoordigers zouden samenwerken; in Noorwegen is dergelijke persraad reeds werkelijkheid geworden. En zou het niet een goede oplossing zijn dat een rechtbank slechts de opportuniteit van het beroeps-

geheim verwerpt, nadat een dergelijke persraad in zelfde zin zou geoordeeld hebben?

Zeër zeker zal een erkenning van het journalistengeheim in welke omstandigheden ook nog vele toepassingsmoeilijkheden scheppen. Evident is het voor de journalist dat ook het geheim van het onderzoek in strafzaken dient gerespecteerd; dat de veiligheid van de staat dient gewaarborgd; dat de eer der enkelingen dient gevrijwaard. Maar ook deze criteria dienen niet tot op de spits gedreven te worden, zoals het reeds zo herhaaldelijk gebeurd is. In de zaak Goldsmith werd maar al te gemakkelijk beweerd dat terzake de veiligheid van de staat in het gedrang kwam, daar Procureur-generaal Dubois in verband met een spionagezaak zou zelfmoord gepleegd hebben; de aangelegenheid zelve betekende veel meer dan dat. U weet dat Arnaud onder een bijzondere betichting terecht stond: niet-aangifte van individuen die staatsgevaarlijke activiteit voeren; maar U weet ook dat zekere constitutionele vrijheden in Frankrijk in de laatste tijd een deukje kregen. Het verklaart dan ook enigszins het gebrek aan enthousiasme waarmede het Openbaar Ministerie tegen Arnaud requireerde: «Men kan van mening zijn dat iemand moeten verklikken onbehaaglijk is. Zelden wordt een feit van niet-aangifte vervolgd... maar ik ben magistraat en ik heb als opdracht U de toepassing der Wet te vragen. Dura Lex, sed Lex. Voor de Wet is Georges Arnaud plichtig, voor het overige zal U appreciëren.» Voor Luns-hof gold eenvoudig dat de plicht tot getuigenis, gesteld voor de goede werking van het gerecht, hoger dient geschat te worden dan het plichtsgevoel van een journalist, hoe eerbiedwaardig deze in se ook moge zijn.

Hoe bijzonder het geval Arnaud ook weze, mij bevreemdt geen enkele dezer verklaringen. Is het niet het belang der publicatie, de gewetensvolle betrachting van de journalist om zijn beroep naar behoren uit te oefenen, dat als maatstaf dient gebruikt?

U ziet dat ik stilaan ga afdwalen van de discussie van het principe tot deze der bijzondere gevallen — het is trouwens herhaaldelijk ook zo bij de beoordeling van het medisch beroepsgeheim, en dat van de advocaat.

Ik meen niet dat het mijn taak is — alleszins niet in het kader van dit betoog — verdere criteria vast te leggen; mijn opdracht beperkte zich tot het onderzoek naar het al of niet bestaan van het beroepsgeheim van de journalist. Het vastleggen van een principe is één aangelegenheid, de bepaling der modaliteiten van toepassing is er een andere. En voor deze laatste zal slechts de practijk, waarbij zowel journalisten als juristen het hunne dienen bij te dragen, de nodige basis geven.

* * *

Ik vlei mij niet met de illusie dat ik U allen zal hebben overtuigd; wellicht zal men mij ook het verwijt toesturen dat ik tot geen werkelijke oplossing van het probleem ben gekomen.

«Er zijn onderwerpen, die door de jurist met een betrekkelijke sereniteit worden aangesneden, met de verwachting dat met de ontwikkeling der gedachten de oplossing klaar, zuiver, ja onweerlegbaar naar voren treedt; er zijn er andere, die hij slechts met bezorgdheid, ja met wantrouwen aanroert, bewust dat hij dikwijls zijn machteloosheid zal dienen te erkennen om naar behoren verschillende tegenstrijdige imperatieven met elkaar te verzoenen.

Het beroepsgeheim is er een van.»

Het zijn de woorden van Raadsheer A. Maréchal als inleiding tot de studie van het medisch beroepsge-

heim (37) — dat op een traditie van tientallen eeuwen, herhaalde toepassing, en een menigvuldigheid van bestudeerde aspecten kan wijzen. Hoeveel meer geldt de opmerking dan niet voor het beroepsgeheim van de journalist, dat pas sinds tientallen jaren in discussie is gekomen?

Ik heb mij dus niet geschaard bij de juristen die de aanspraken van de journalist eenvoudig als « *singulière prétention* » brandmerken.

Mijn rechtsgevoel wordt geschokt wanneer ik vaststel dat een man van eer, waarvan men eventueel erkent dat zijn beroepsaethiek boven alle verdenking staat, moet zwichten voor een uiterst formalistische toepassing der strafwet.

Ons penaal stelsel bevredigt mij niet wanneer een journalist, zij het maar symbolisch, kan veroordeeld worden, omdat hij bij de uitoefening van zijn beroep aan de hoge principes van onze democratische vrijheden wist trouw te blijven.

Er is iets verkeerd in de straftoemeting, wanneer de gestrafte weet dat zijn eer niet gekrenkt is, en hij zeker weet dat hij, precies in dezelfde omstandigheden, volgens zijn geweten op *precies dezelfde* wijze zou handelen.

Ik houd mij nog steeds aan de wijsheid van Montesquieu:

« Suivons la nature, qui a donné aux hommes la honte comme leur fléau; et que la plus grande partie de la peine soit l'infamie de la souffrir. »

(De l'Esprit des Lois, Livre VI, Chapitre XII.)

- (1) J. Constant - La protection du secret médical en droit pénal comparé. - Rapports généraux au Ve congrès international de droit comparé - Bruylant, Brussel, p. 829.
- (2) E. Garçon - Code Pénal Annoté - Nouvelle Edition refondue et mise à jour, par Marcel Rousselet, Maurice Paten, Marc Aucel-Sirey 1956, art. 378, n° 4.
- (3) E. Garçon - op. cit. art. 378, n° 12.
- (4) E. Garçon - op. cit. art. 378, n° 14.

- (5) Brussel, 6-1-51, J. T. 1951, 234. - Brussel (3e K.) 4 mei 1949; Rechtsk. Weekbl. 1948-49, kol. 1329.
- (6) Luik 19-2-57, Jur. Liège, 1956-57, p. 297; J. T. 57, p. 129.
- (7) Brussel 16-3-57, Jur. Anvers 1942, p. 45.
- (8) Rapports Généraux au Ve Congrès International de droit comparé - Bruylant 1960, p. 943.
- (9) Ch. Van Reepinghen - Le secret professionnel du médecin, J. T. 1950, p. 441.
- (10) Sasserath - Quelques considérations sur le secret professionnel des magistrats et des avocats - Rev. Dr. Pén. 1948-49, p. 115.
- (11) P. Vermeylen - Règles et usages de l'ordre des avocats en Belgique - Larcier, 1940, n° 1701.
- (12) Nederlandse Jurisprudentie, 1959, n° 451.
- (13) E. Garçon - op. cit. art. 378, n° 73.
- (14) Cour Sup. Gr. Duché Lux., 11-3-57, J. T., p. 516.
- (15) M. P. Vrij - Moet de journalist zich mogen verschonen van het getuigen in rechten? - Nederlands Juristenblad, 1953, blz. 61.
- (16) Nederlandse Jurisprudentie, 1949, n° 95.
- (17) M. Rooy - De Vrijheid van de Journalist - Leiden 1958.
- (18) Pas. 1855 I 424.
- (19) Pas. 1870 I 226.
- (20) Nederl. Jurispr. 1949, blz. 179.
- (21) Sasserath - Quelques considérations sur le secret professionnel des magistrats et des avocats, Rev. Dr. Pénal 1948-49, blz. 115.
- (22) E. Garçon - op. cit., art. 378, n° 7.
- (23) Pas. 1944 II 16.
- (24) Th. Hiltermann - Het Beroepsgeheim van de Journalist - Amsterdam 1910, blz. 66 e.v.
- (25) Bij dit laatste congres werd een bijzondere deontologische commissie aangesteld om het probleem nader te bestuderen.
- (26) Informations F.I.J. Vol. III n° 3-4.
- (27) Informations F.I.J. Vol. VII n° 2-4.
- (28) William Ernest Hocking - « Freedom of the Press » blz. 149 e.v. - Report from the Commission on Freedom of the Press - The University of Chicago Press - Chicago - Illinois 1947.
- (29) Jacques Bourquin - La liberté de la presse - Presses Universitaires de France, Paris, 1950, p. 121.
- (30) R. Clausse - L'information à la recherche d'un statut - Les éditions de la librairie encyclopédique, Brussel, 1951, p. 45.
- (31) Cahiers de l'I.I.P. déc. 1958, blz. 2.
- (32) Cahiers de l'I.I.P. janv. 1955, blz. 4.
- (33) Prof. Terrou - Le secret professionnel du journaliste: Cahiers de l'I.I.P. febr. 1958, blz. 1.
- (34) Ned. jurispr. 1948, n° 212.
- (35) H. Bekaert - De geheimhouding van het Onderzoek, R.W. 1950-51, k. 81.
- (36) H. Botson - « La chronique judiciaire et les droits de la défense » J. T. 1949, blz. 621.
- (37) A. Maréchal - « Le secret professionnel médical », Rev. Dr. Pénal, 1955-56, p. 59.

Antwoord van Mr. MARCEL ROOST,

Stafhouder der Balie van Antwerpen

De feestredenaar, dien U zoveel bijval hebt betuigd, heeft wel een zeer gelukkige ingeving gehad een actueel onderwerp te kiezen.

Het toekennen van een verschoningsrecht aan de journalist wordt weliswaar sedert lange tijd besproken, doch het probleem is thans in een nieuw daglicht getreden, nu de vooruitstrevende opvattingen betreffende de rol van de pers in internationale overeenkomsten werden belichaamd.

Voordat het geval van de journalist kon worden besproken was het nodig de inhoud en de omvang van het traditioneel geheimhoudingsrecht te bepalen, alsmede naar de gronden te peilen waarop het berust.

In het kort bestek waarover U beschikte zijt U, waarde Confrater, er in geslaagd al deze problemen duidelijk uiteen te zetten.

Zodoende hebt U tevens het verschil laten uitkomen tussen de aard van het geheim waarover het verschoningsrecht wordt erkend, en de inhoud van het zelfde woord « geheim », wanneer het in verband met de journalist wordt gebezigd.

In het eerste geval gaat het om hulpzoekenden die, vrij van vrees, bijstand moeten kunnen verkrijgen.

Ongetwijfeld is het met het oog op die toestanden dat de wetgever de geheimhouding tot een plicht heeft verheven.

Hetgeen echter aan de journalist wordt verteld, is juist bestemd om algemeen te worden bekendgemaakt.

Van hem wordt slechts verwacht dat hij zijn bron niet zal vermelden.

Ik betwijfel het zeer of het, in de huidige stand van onze wetgeving, mogelijk is de journalist een verschoningsrecht toe te kennen.

Zeër terecht hebt U er zich dus hoofdzakelijk op toegelegd, de beginselen te bepalen die in een latere wet dienen vastgelegd.

Het doel van deze toekomstige regeling zal zijn de pers in staat te stellen haar sociale functie te vervullen.

Het publiek moet kunnen worden ingelicht.

Maar U ziet zelf ook in dat sommige berichtgevingen niet met het algemeen belang stroken en U aanvaardt de daaruit voortvloeiende beperkingen.

Is het publiek er mede gediend wanneer de directeur van een televisiebedrijf in een krant een aan zijn net verbonden actrice ongestraft kan laten beledigen, terwijl hij zich aan een actie op grond van smaad had blootgesteld, zo hij het artikel zelf had ondertekend?

Vereist het openbaar belang dat bedienden, ambtenaren, ja — waarom niet? — geneesheren of advocaten op de meest ergerlijke wijze en ongestraft aan hun geheimhoudingsplicht kunnen tekortkomen, of

voorwaarde dat zij, hetgeen zij moeten verzwijgen, niet aan één enkele persoon, doch via de pers aan duizenden bekend maken?

In de meeste gevallen waarin het gerecht zich met de bron van een persbericht gaat bemoeien, blijkt het dat de informant, met de journalist voor te lichten, een delict heeft gepleegd, en is hij op het eerste gezicht geen wettelijke bescherming waardig.

U ziet in dat het voor de wetgever moeilijk zal zijn een grens tussen het geoorloofde en het verbodene te trekken.

En zeer wijselijk hebt U er zich van onthouden te trachten normen vast te stellen. U neigt er toe een speciaal ingestelde raad naar gelang van het geval te laten beslissen of de journalist van de getuigenisplicht kan worden verschoond.

Zulks zal slechts mogelijk worden, zo erkent U, op voorwaarde dat het beroep wordt georganiseerd, ongeveer zoals andere beroepen waar eebiediging van het beoepsgeheim wordt vereist.

Er zal bijgevolg zo iets als een orde van de journalisten in het leven moeten worden geroepen.

Maar druist zulke organisatie niet in tegen de vrijheid, die aan elke staatsburger is gewaarborgd zich vrij door middel van de pers uit te drukken?

Wanneer er een dergelijke orde zal bestaan, zult U of ik misschien nog wel het recht hebben iets in druk te laten verschijnen, maar wij zullen minder rechten genieten dan de erkende journalisten en wij zullen tegenover hen in een nadelige positie worden geplaatst.

Ik ontwaar nieuwe problemen die evenzeer als het door U behandelde de openbare orde raken.

Ik geef U deze opmerkingen ten beste, als een wenk voor mogelijke latere aanvulling van Uw studie, waarvan ik het hoogstaande gehalte ten volle bewonder.

Van harte wens ik er U geluk mede, en ik zou ook U, Mijnheer de Voorzitter, zonder voorbehoud kunnen feliciteren, omdat de Vlaamse Conferentie met een feestreden zoals deze zo schitterend het rechterlijk jaar inluidt.

* * *

Bij het begin van een nieuw jaar betaamt het dat wij de advocaten gedenken die aan onze werkzaamheden geen deel meer zullen kunnen nemen.

Mr. Jan Decuypere promoveerde aan de katholieke universiteit te Leuven als doctor in de rechten.

Op 1 december 1932 werd hij alhier als stagiaire opgenomen.

Als patroon had hij achtereenvolgend Mter. Andries Van Rompaey en Mter. Fernand Collin.

Aan hun degelijke opleiding, doch in de eerste plaats aan zijn eigen rechtschapenheid is het te danken dat Jan Decuypere een zeer strenge opvatting van onze beroepspllichten huldigde.

Bij het aannemen van zaken was hij uiterst kieskeurig. Maar zodra hij een zaak ter harte nam kon de cliënt op zijn volle toewijding rekenen, want hij was een groot werker en behandelde zijn zaken grondig.

In zijn omgang met confraters was hij voorkomend en vriendelijk.

De zware beproevingen welke hij tijdens een lange en wrede ziekte heeft moeten doorstaan, heeft hij met moed en gelatenheid aanvaard. Ongetwijfeld zal zijn diep en oprecht geloof hem daarbij een steun en troost zijn geweest.

Op 14 december 1959 verliet hij ons voor immer.

Met zijn zuster was hij door innige broederlijke verbonden.

Juffrouw Decuypere weze ervan verzekerd dat de gehele Balie haar groot verdriet medeleeft. Ik druk haar ons aller sympathie uit.

* * *

Mr. Joseph Van de Reydt, vrijwilliger van de oorlog 1914-18, doctor in de rechten van de katholieke universiteit te Leuven werd in 1921 als stagiaire aangenomen. Zijn patroon was Mr. Constant Smeesters. Hij legde zich bijzonder toe op het handelsrecht.

15 jaar geleden verliet hij de balie en zette hij zijn activiteit in een andere werkkring voort. De balie erkende zijn verdiensten en verleende hem de titel van ere-advokaat. Hij overleed op 2 februari 1960.

* * *

Einde juni 1960 werd de Balie opnieuw een harde slag toegebracht. Een jong meisje is heengegaan. Mr. Jacqueline Grimard.

Op de Vrije Universiteit te Brussel had zij de titels van doctor in de rechten en van licentiaat in het zeerecht verworven, en zij kwam ons op 5 december 1955 vervoegen. Mr. Edouard Buisseret werd haar patroon.

Zij hield van haar beroep en ging er geheel in op.

Onverschrokken werkster, heeft zij geen moeite gespaard om zich in alle opzichten in het beroep te bekwamen. Aldus heeft zij tijdens haar stagejaren aan de welsprekendheidsprijskamp Herman De Jongh deelgenomen, ofschoon het Frans haar moedertaal was.

Haar moed bleef niet onbeloond, want zeer spoedig wist zij de schuchterheid van de beginnelinge te overwinnen. Met strijdvaardigheid ontwikkelde zij de constructies die zij met zorg en kunde had voorbereid. De belangen van haar cliënten verdedigde zij inderdaad met hart en ziel.

Niet enkel in haar vak was Mr. Grimard begaafd. Ook aan kunst en literatuur schonk zij een levendige belangstelling. Haar rede op de openingszitting van de Conférence du Jeune Barreau, twee jaar geleden, staat ons nog allen voor de geest.

In sierlijke taal gaf zij uiting aan haar bewondering voor de poëzie van Odilon Jean Périer.

Naast al deze beslommingen vond zij nog de tijd om zich aan rechtstheorie te wijden. Ze werkte aan een uitgebreide thesis over het averij-grosse-recht, waarvan de voorbereiding reeds ver gevorderd was. Ongetwijfeld zou het boek tot een studie van hoge waarde voor de rechtsliteratuur zijn uitgegroeid.

De veelzijdige aanleg van Mr. Grimard beloofde een rijke oogst. Maar met het zaaien was ze pas begonnen. En, ziedaar: haar verwachtingen, haar dromen, alles blijft on vervuld.

* * *

Dan ontvielen ons in een korte tijdspanne drie confraters, die omtrent het begin dezer eeuw of enige jaren later aan onze Balie kwamen. Nog geen vijftig jaar voordien was de Scheldetol opgeheven geworden. De stad had zich van onbeduidende handelsplaats tot wereldhaven ontwikkeld. Het leven was gemakkelijk en de toekomst veelbelovend.

Ook de Balie was de algemene welvaart deelachtig geworden. Het aantal advocaten was van 45 tot 195 gegroeid.

In die tijd van optimistische gemoedsstemming traden Mr. Edouard Collignon, Mr. Fernand Bosmans en Mr. Robert Vrancken in de rangen van de Balie.

* * *

Mr. Edouard Collignon werd op 4 november 1896 als stagiaire ingeschreven. Hij was doctor in de rechten van de Université Nouvelle te Brussel. Deze hogeschool was enige jaren voordien opgericht, naar aanleiding van de uitsluiting, om ideologische redenen, van Elisée Reclus uit zijn ambt van professor aan de Vrije Universiteit te Brussel. Dat hij juist aan deze Université Nouvelle verkoos te gaan studeren, getuigt dat de jonge Collignon toen reeds deze eerbied voor de vrijheid van geweten en deze persoonlijke onafhankelijkheid bezat die hem ook op latere jaren kenschetsen.

Omdat hij een zeer gevoelig man was, en zeer afscheiden, vreesde hij voor de strijd in de gerechtszaal minder geschikt te zijn. Zeer weinig heeft hij dan ook gepleit, zonder echter ooit op te houden zich voor het recht te interesseren. In het bijzonder hield hij zich met de menigvuldige problemen betreffende de vervoerovereenkomst bezig.

Deze tak van het recht, waarin er in het begin van Mr. Collignon's loopbaan een zekere verwarring heerste, werd in de daarop volgende decennia, in het bijzonder dank aan internationale overeenkomsten meer en meer geordend. Deze evolutie heeft Mr. Collignon van dichtbij gevolgd.

De confraters die hij gelastte zijn zaken te pleiten, hebben in de door hem samengestelde bundels het bewijs gevonden van zijn grondige kennis van deze ingewikkelde stof.

Ofschoon hij weinig in ons gerechtsgebouw kwam was hij aan de Balie nauw gehecht gebleven. Tot vóór een paar jaren kwam hij naar al onze algemene vergaderingen. Met talrijke confraters onderhield hij vriendschappelijke betrekkingen.

Hij was een zeer beminnelijk man.

Hij ontviel ons in het begin van juli 1960.

* * *

Een maand later, op 30 juli 1960, verliet ons Mr. Fernand Bosmans. Hij was de zoon van Stafhouder René Bosmans, die de oudsten onder ons nog hebben gekend; en de kleinzoon van Adrien Bosmans, die voorzitter van de Rechtbank van eerste aanleg te Leuven is geweest.

Na zijn studies aan de Vrije Universiteit te Brussel werd Mr. Fernand Bosmans op 27 november 1913 op de lijst der stagiaires alhier ingeschreven. Zijn patroon was Mr. Georges Serignes.

Het volgend jaar vervoegde hij als oorlogsvrijwilliger het leger. In 1915 vertrok hij naar Kongo en onderscheidde zich tijdens de krijgsv verrichtingen in Afrika, o.a. in de veldtocht van Tabora. Tot in 1923 werd hij met verschillende opdrachten in Ruanda gelast.

Misschien heeft de onafhankelijke levenswijze onder de tropen in hem deze individualistische geaardheid ontwikkeld die hem zozeer kenmerkte.

Na zijn terugkomst ging hij bij Mr. Charles Bauss, onze onvergetelijke stafhouder, werken.

Zeer spoedig ontwaarden zijn confraters bij hem dezelfde schrandere en nauwgezetheid die zijn vader hadden gekenmerkt.

Ofschoon hij geen politiekeer was toonde Mr. Fernand Bosmans veel belangstelling voor het openbaar leven. Gedurende jaren was hij Voorzitter van de Association Libérale.

Hij was terughoudend en schuchter van aard, hetgeen bij velen de indruk mag hebben gewekt dat hij koud en onverschillig was. Maar, was het ijs eens gebroken, zo kwamen zijn vriendelijkheid, zijn goedmoedigheid tot hun recht.

Met grote liefde en toewijding had hij zijn zoon, Mr. René Bosmans, in het beroep ingeleid. Deze laatste is gedurende enige jaren in onze rangen geweest. Thans zet hij zijn juridische werkzaamheden in andere werkkring voort.

De schoonzoon van Mr. Fernand Bosmans, Mr. Louis Joris Junior, blijft nu als enig lid van deze juristenfamilie bij ons over.

* * *

Net voor het begin van het rechterlijk jaar ontviel ons één onzer schitterendste confraters, Mr. Robert Vrancken, die op 27 augustus 1960 aan een onverbiddelijke ziekte overleed.

Doctor in de rechten van de Vrije Universiteit te Brussel, werd hij op 5 oktober 1901 als stagiaire aangenomen. Zijn opleiding genoot hij bij zijn oom, Mr. Jules Vrancken, een uitmuntend advocaat wiens kabinet een van de allerbelangrijkste van het land was.

Op enige jaren tijds eigende de jonge Robert Vrancken zich een diepgaande kennis toe van zee- en handelsrecht, tak waarin zijn oom was gespecialiseerd. En toen deze laatste in 1905 stierf was Mr. Robert Vrancken reeds in staat een eigen kabinet op te richten.

Dagelijks besteeg hij in het Beursgebouw de steile wenteltrap naar de Rechtbank van Koophandel. En weldra verwierf hij een uitgebreide cliënteel van reders en schippers, verzekeraars en kooplieden, die toen reeds niet aarzelden hem hun moeilijke en belangrijkste zaken toe te vertrouwen.

Dit succes was volkomen gewettigd.

Mr. Vrancken was een groot rechtsgeleerde aan wiens schrandere geest geen enkel aspect van de zaak kon ontsnappen.

Voor zijn tegenstrevers was elk pleidooi van Mr. Vrancken een les. Zoals geen ander wist hij het feitenmateriaal te benutten. Zelfs de geringste gunstige omstandigheid werd schril belicht en, nadat het terrein aldus was voorbereid, kwamen de rechtspunten één voor één naar voren, scherpzinnig omschreven, grondig onderzocht, logisch besproken, overtuigend verdedigd. Dit alles deed hij in een sierlijke en kernachtige taal, zonder de minste bombast, doch hij pleitte als het te pas kwam met vuur en klem. Nooit echter konden zijn confraters, of zelfs hun cliënten, zich door enig woor van hem gekwetst voelen. Want Mr. Vrancken was niet alleen onberispelijk korrekt, maar de voorkomendheid zelf.

In zijn betrekkingen was hij een aangename, hoffelijke en vriendelijke man.

Zijn toewijding gold in het bijzonder de jongere confraters die hij heeft opgeleid. Zij zijn te talrijk om ze op te noemen. Het strekt de patroon tot eer dat die confraters in de Balie, in de magistratuur, in de handelswereld of in de politiek, allen een vooraanstaande plaats bekleden.

De uitzonderlijke verdiensten van Mr. Robert Vrancken werden door zijn confraters erkend. Van 1920 tot 1925 zetelde hij in de Raad van onze Orde.

Ter gelegenheid van zijn vijftigjarig beroepsjubileum heeft de Balie op 29 september 1951 in deze zelfde zaal Mter. Robert Vrancken een grootse hulde gebracht. Gelijktijdig werden zijn tijdgenoten Mr. Constant Smeesters en Mr. Antoine Van den Bossche gevierd.

Na een haast zestigjarige loopbaan, tijdens dewelke hij bijna tot het einde toe onverpoosd heeft gewerkt, zullen wij thans node zijn jeugdig gebleven stem in de gerechtszaken moeten missen. Allen die hem gekend hebben, zullen dikwijls in de pleitkamers en in de

gang van de Rechtbank van Koophandel zijn slanke gestalte terug voor de geest roepen. Een elegante verschijning was hij, keurig en smaakvol gekleed, doch zonder gezochtheid.

Eenvoudig en bescheiden, schuwde hij alle uiterlijk vertoon. Bij het eerste contact ontwaarde men de man met een verfijnde cultuur en met uitzonderlijke geestesgaven. Tijdens de weinige vrije uren waarover hij beschikte waren lectuur en schouwburg zijn geliefkoosde ontspanningen.

Hij was een groot bewonderaar van de franse cultuur en, ofschoon hij de nieuwe toestanden had aanvaard, heeft hij zijn voorliefde voor de franse taal steeds ten toon gespreid.

Twee neven van Mr. Robert Vrancken maken deel uit van onze Balie: Mr. Jacques Van Doosselaere en Mr. Pierre Van Doosselaere.

* * *

Ik verzoek U allen, samen met mij, onze overleden confraters in stilte hulde te brengen.

Trouw zullen wij hun nagedachtenis bewaren.

Aan hun deugden zullen wij ons spiegelen.

Dat de herinnering aan hun beroepsdeugden U, mijn jongere Confraters, tot model moge strekken. Want de kennis van het recht alleen volstaat niet.

Bijzondere karaktereigenschappen, nooit versagende moed, ja enthousiasme is er nodig opdat de advocaat in staat weze zijn zending waardig te vervullen.

De problemen van de Balie zijn niet meer zo eenvoudig als vroeger en onze taak schijnt in de toekomst nog ingewikkelder te zullen worden.

In de laatste decennia hebben wij ons aan de sociale tendens van de wetgeving moeten aanpassen. Heden

staan wij voor een nieuwe omwenteling. Het recht van de europese instellingen verheft zich naast de nationale wetgevingen en dringt in ons rechtsleven binnen. Wij zullen ons met de nieuwe technieken vertrouwd moeten maken. In de toekomst is daar, mijn jonge confraters, voor U een ruim arbeidsveld opgelegd.

Maar Uw beste zorg moet zijn U te laten doordringen van de sociale zending van de Balie en U van alles op de hoogte te stellen dat Uw beroep aanbelangt, zowel ten opzichte van de deontologie als wat betreft de praktijk. Uw eerste en voornaamste gids weze Uw patroon.

Ook de anderen zullen voor U een grote steun zijn. Begeeft U regelmatig naar de zittingszalen en luistert naar de andere confraters. U zult alto niet enkel Uw kennis van het recht aanzienlijk uitbreiden maar weldra ook, tussen de zoezeer verschillende wijzen waarop een zaak kan worden behandeld, de methode en de trant vinden die het best bij Uw geaardheid passen.

Bezoekt ook dikwijls de vergaderingen van onze Conferentiën en neemt er aan de werkzaamheden deel. U zult er steeds confraters vinden die U gaarne met raad en daad zullen bijstaan. Aldus zult U ook onder vinden dat Confraterniteit geen ijdel woord is, doch een begrip met waardevolle inhoud.

De Vlaamse Conferentie heeft in het verleden reeds ten overvloede bewijzen van echte confraterniteit gegeven. Ik ben er haar dankbaar voor.

Ik vertrouw er op dat onder Uw enthousiaste leiding de traditie zal worden voortgezet.

Ik wens U, Mijnheer de Voorzitter, en Uw Conferentie een voorspoedig jaar.

Deze beide spreekbeurten werden voorafgegaan door de

Rede van Mr. EDGAR BOONEN,

Voorzitter van de Vlaamse Conferentie der Balie van Antwerpen

Namens het bestuur van de Vlaamse Conferentie der Balie van Antwerpen heb ik als haar voorzitter de eer alle aanwezigen hartelijk welkom te heten op deze plechtige openingszitting, die, nu de Vlaamse Conferentie zo pas haar driemaal vijf en twintigjarig bestaan op zulke glorieuse wijze heeft herdacht, de inzet is van haar activiteit gedurende het nieuwe gerechtelijk jaar en, naar het woord van haar voorgangers, van haar zes en zeventigste werkjaar.

* * *

In de eerste plaats richt ik mij tot de stafhouder der Antwerpse orde van advocaten, Mr. Marcel Roost, die korte tijd geleden door zijn confraters tot deze verantwoordelijke en voor een advocaat onder zijn beroepsgeboten hoogste te vervullen functie werd geroepen. Deze verkiezing was geen toeval, Mijnheer de Stafhouder, maar de openlijke erkenning en waardering van Uw rijke geestesgaven, van Uw integriteit, onafhankelijkheid en bekwaamheid in de dagelijkse beoefening van de rechtspraktijk en de rechtswetenschap, en, indien ik het aldus moge formuleren, Uw rijpheid om met zekere hand onze balie te besturen en voor de oplossing van de vele problemen, die zich nu en in de toekomst voor haar stellen, de richting aan te wijzen.

Het is wel betekenisvol, Mijnheer de Stafhouder, dat U, bijna dertig jaar geleden in deze zelfde zaal van dit

zelfde gerechtsgebouw onder de veelzeggende titel « Le fil d'Ariane » een hooggestemd pleidooi hebt gehouden voor de totstandkoming van een beter, een meer volmaakt recht in een in haar economische, sociale en politieke grondslagen aangetaste wereld. Ook indien Uw toenmalige verwachtingen niet in vervulling gingen en de moraal en het recht niet als een draad van Marianne doorheen het duistere labyrint van de menselijke vergissingen en tekortkomingen naar de grote klaarte hebben geleid, onthouden wij uit Uw voordracht Uw sterk geloof in de noodzakelijkheid van een voortdurende strijd voor een beter recht en een grotere gerechtigheid.

* * *

Voor de eerste maal in de geschiedenis van de Vlaamse Conferentie wend ik mij in de tweede plaats tot haar ere-voorzitter, tot oud-stafhouder, Mr. René Victor, die wegens zijn buitengewone grote verdiensten voor onze vereniging onlangs tot haar ere-voorzitter werd benoemd.

In Uw onlangs verschenen, meer dan 600 bladzijden tellende « Schets ener geschiedenis van de Vlaamse Conferentie der Balie van Antwerpen » hebt U, mijnheer de Ere-voorzitter, terecht aan de plicht van dankbaarheid herinnerd, die wij verschuldigd zijn aan al diegenen, die de vroegere droom van dichters en taalgeleerden reeds gedeeltelijk tot werkelijkheid hebben

weten te maken. Deze plicht van dankbaarheid gebiedt mij heden publiek hulde te brengen aan U, mijnheer de Ere-voorzitter, voor Uw trouw aan de idealen van Uw jeugd, voor Uw nooit verminderende gehechtheid aan en Uw onverzettelijk geloof in de toekomst van Uw volk, zijn taal en cultuur en *bovenal* voor al het werk, dat U in de voorbije jaren op het gebied van het Nederlands rechtsleven in België hebt gepresteerd.

Op 11 oktober was het dertig jaar geleden, dat het eerste nummer van het Rechtskundig Weekblad onder Uw impuls en leiding verscheen, publicatie waarmee volgens de eigen woorden van de redactie pionierswerk werd begonnen.

Dit pionierswerk, waarvan de grote betekenis voor de ontwikkeling van een Nederlandstalige literatuur en voor de effectieve vernederlandsing van de rechtspraktijk in België niet genoeg in het licht kan worden gesteld, geeft U recht op de blijvende dankbaarheid van alle Nederlandstalige juristen uit ons land en ook uit Nederland.

In meen de tolk te zijn van de nog in leven zijnde medeoprichters van het Rechtskundig Weekblad, van alle Vlaamse juristen, en van Uw vrienden uit Vlaanderen en Nederland, dat wanneer in september 1961 de vijf en twintigste jaargang van het R.W. begint, dit heuglijk feit in de strijd voor de Nederlandse culturele herleving van ons volk op waardige wijze moet worden herdacht.

Misschien zal deze herdenking ook, mijnheer de Ere-voorzitter, de gedroomde gelegenheid zijn om opnieuw te beginnen met het inrichten van wetenschappelijke congressen en om de door U reeds lang gewenste herenaming van de aktiviteit van de Bond der Vlaamse rechtsgeleerden te verwezenlijken.

* * *

Uw aanwezigheid, mijnheer de Voorzitter van het Verbond der Belgische Advokaten, op deze openingszitting, appreciëren wij in hoge mate. Wij weten, dat de belangen van alle Belgische balies veilig aan Uw bekwaam beleid zijn toevertrouwd en dat wij steeds op U zullen kunnen rekenen bij alle wijzigingen in deze snel evoluerende tijd voor de verdediging van de vrijheid en de onafhankelijkheid van ons beroep.

* * *

Mijnheer de Minister van Justitie, het verheugt ons, dat U deze feestzitting van de Vlaamse Conferentie, waarvan U ook lid zijt, met Uw tegenwoordigheid hebt willen vereren.

Wij spreken de hoop uit, dat ondanks alle aangekondigde bezuinigingen onder Uw ministerschap de hervorming van de burgerlijke procedure en van de rechterlijke organisatie tot een succesrijk einde zal kunnen worden gebracht.

* * *

Aan de heer Staatsminister Kamiel Huysmans, de eeuwig jeugdige, betuigen wij onze hartelijke dank voor dit herhaald bewijs van zijn onverminderde belangstelling voor de aktiviteiten van onze vereniging.

* * *

Mijnheer de Generaal, wij herdenken in dankbaarheid, nu gij als militair bevelhebber Uw ambt hebt neergelegd, de voortreffelijke wijze, waarop Gij dit in alle opzichten hebt uitgeoefend en de hartelijke betrekkingen, die steeds tussen U en ons hebben bestaan.

Moge ook Uw opvolger zich als een der onzen in het bruisend leven van onze grote havenstad thuis voelen.

* * *

Het is een onmogelijke taak voor de voorzitter der Vlaamse Conferentie alle personaliteiten, die wegens andere verplichtingen niet aan deze plechtige openingszitting kunnen deelnemen, te vernoemen, terwijl hij ook wegens de hem toegemeten tijd zich moet beperken tot één enkel dankwoord tot alle vertegenwoordigers van de kerkelijke, militaire en burgerlijke overheden, tot alle hoogwaardigheidsbekleders, tot alle leden van de staande en zittende magistratuur, omdat zij door hun aanwezigheid deze plechtigheid hebben willen opluisteren.

Uitzondering moet ik nochtans maken :

— voor de heer Van Hal, voorzitter van de Rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen, onze hoffelijke en vriendelijke gastheer, die zich door een oud lid van onze Conferentie, de heer ondervoorzitter Herman Janssens, heeft laten vervangen, omdat hij zelf tot zijn spijt niet kon tegenwoordig zijn.

— voor de heer Herman Sabbe, Procureur des Konings bij deze Rechtbank, die als zoon van Maurits Sabbe, die onze literatuur verrijkt heeft met onvergetelijke bladzijden over de eeuwige schoonheid van Brugge, de eerbied voor zijn moedertaal zo hoog weet te dragen.

— voor de heer René Goris, voorzitter van onze Rechtbank van Koophandel, die evenals zijn broeder, Marnix Gijsen, zulk een voorname rol in het geestesleven van ons land vervult.

Door hun aanwezigheid bevestigen zij opnieuw de hechte tussen balie en magistratuur bestaande banden.

* * *

Met vreugde begroet ik verder in het bijzonder de hier aanwezige leden van de balies van den Haag, Amsterdam, Rotterdam, Parijs en Luxemburg, wie ik gaarne herhaal hoe zeer wij hun vriendschap, hun confraterniteit en solidariteit waarderen.

In deze begroeting sluit ik eveneens in alle vertegenwoordigers van de Nederlandse en Franstalige conferenties van België. ?

* * *

C'est avec le plus vif plaisir que je salue à cette séance solennelle de rentrée de la Conférence flamande du Barreau d'Anvers les représentants de l'Ordre des avocats à la cour de Paris et de Luxembourg. Je tiens à leur exprimer les sentiments de confraternité, qui plus que jamais par les temps actuels doivent persister entre les avocats des pays qui sont attachés au même idéal.

* * *

Tot de voorzitter van de Conférence du jeune barreau bij de balie te Antwerpen, mijn vriend, Mr. Paul Speyer, richt ik traditiegetrouw ook een bijzonder welkomwoord.

Hij weet hoeveel ons bindt, hoe weinig ons scheidt. Met weemoed denk ik aan een van Uw voorgangers, de ons te vroeg ontvallen, onvergetelijke vriend en confrater, Mr. François Vincentelli, die in de loop der jaren zoveel gedaan heeft voor het verbeteren van de betrekkingen tussen onze beide conferenties en voor het toehalen van nauwe vriendschapsbanden. Hij wist en ook U weet het, dat het Vlaamse probleem in België een probleem was van geschonden sociaal recht en dat in deze stad, aan de grote stroom, die naar alle

zeeën voert, immer de vlaggen van de vrijheid zullen blijven wapperen.

* * *

De van de universiteiten zo pas aangekomen jonge confraters moge ik nog van harte welkom heten in ons midden.

Zij zijn de toekomst en wij ouderen vertrouwen op de toekomst.

Mogen zij zich nimmer laten ontmoedigen door de moeilijkheden en ontgoochelingen, die eigen zijn aan elk begin. Het beeld immers dat men zich vormt van de advocaat en van de advokatuur zelf wijzigt zich onder de invloed van allerlei factoren in een zich rondom ons snel veranderende wereld. Maar de eeuwenoude waarden van het beroep, dat wij zo hartstochtelijk, — en ik schroom niet dit woord hier te gebruiken — liefhebben, zijn en blijven onaangetast.

* * *

Het is mij een bijzonder genoegen aan deze vergadering bekend te maken, dat twee leden van onze conferentie de door het Verbond van Belgische Advokaten uitgeloofde prijzen voor welsprekendheid hebben veroverd. Mr. Mariette Verrycken, reeds laureate van de wedstrijd Herman De Jongh, behaalde de eerste prijs in de Nederlandse welsprekendheid, terwijl Mr. Hubert Bonjé, die op 5 november a.s. de openingsrede op de plechtige openingszitting van de Conférence du jeune Barreau zal houden, de eerste prijs in de Franse welsprekendheid verwierf. Wij feliciteren hen bijzon-

der hartelijk en stelen hen tot voorbeeld aan alle jonge confraters.

* * *

Ik zou te kort komen aan mijn taak als voorzitter van deze plechtige openingszitting, indien ik niet een woord van hulde bracht aan mijn onmiddellijke voorganger, mijn goede vriend Mr. Georges Franck, die op zulke grandioze wijze de Vlaamse Conferentie gedurende het vorig jaar heeft geleid en het jubileum van onze vereniging tot een unieke, ja, wij mogen het met volle recht zeggen: tot een koninklijke manifestatie heeft doen uitgroeien.

* * *

Er rest mij thans nog de plicht en de aangename taak U, Mr. Jan Cortvriend, de feestredenaar van deze plechtige openingszitting, voor te stellen.

Mr. Jan Cortvriend studeerde aan de Nederlandse rechtsfaculteiten te Gent en te Brussel, aan welke laatste faculteit hij in 1947 de graad van doctor in de rechten behaalde. Daarna trad hij in de rangen van de Antwerpse advocaten, in wier midden hij zich als een uitstekend improvisator en knap jurist deed opmerken.

Het probleem van het beroepsgeheim van de journalist, dat hij tot onderwerp van zijn voordracht koos, is zoals U begrijpen zult, niet eenvoudig, en over de er aan te geven oplossing zal wel niet zo vlug overeenstemming kunnen worden bereikt.

Maar uit de wijze, waarop de spreker het probleem zal stellen en behandelen, zal U blijken, waarom Mr. Jan Cortvriend het vrije en schone beroep van advocaat heeft gekozen.

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

1e Kamer. — 8 april 1960.

Voorzitter: M. Vandermersch.
Raadsheer-verslaggever: M. Vroonen.
Procureur-generaal: M. Hayoit de Termicourt.

Pacht. — Rechtmatig en dadelijk belang van de eigenaar een opzegging geldig te doen verklaren. — Aanvangsdatum van de geldigverklarde opzegging. — Bescherming van de bij artikel 1775, eerste lid B.W. bepaalde termijn.

De beslissing, waarbij de aan de pachter gedane opzegging geldig verklaard wordt, werkt terug tot op de dag waarop bedoelde opzegging gedaan werd.

De eigenaars-verpachters, die na een opzegging aan de pachter betekend te hebben een goed verkocht hebben, hebben er een rechtmatig en dadelijk belang bij die opzegging geldig te doen verklaren om hun koper een goed te bezorgen, dat vrij van bezetting zal zijn.

Naar luid van artikel 1033, eerste en tweede lid R.V., wordt de termijn, die in jaren wordt geteld van de zoveelste tot daags vóór de zoveelste berekend, de dag van de akte, die het aanvangspunt van een termijn uitmaakt, wordt daarin niet begrepen; de vervaldag wordt wel daarin begrepen, indien de termijn niet vrije termijn genoemd is.

Uit het eerste lid van artikel 14 van de wet van

7 juli 1951 blijkt, dat de bij artikel 1175, eerste lid, B.W., bepaalde termijn niet vrij genoemd is.

Woestenborghs t/ Cs. Caron-Van Hal.

Gelet op het bestreden vonnis op 3 december 1958, in hoger beroep gewezen door de Rechtbank van eerste aanleg te Turnhout;

Over het eerste middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 1317 tot 1322 van het Burgerlijk Wetboek, 1775 van zelfde wetboek en inzonderheid van de eerste zes leden van dit artikel, zoals het door de artikelen 14 van de wet van 7 juli 1951 en 1 van de wet van 15 juni 1955 gewijzigd werd, 92 en 97 van de Grondwet,

doordat het bestreden vonnis, om de rechtsvordering in te willigen die door verweerders ingesteld werd en strekte tot geldigverklaring van de door hen gedane opzegging van pacht, op grond van artikel 1775 van het Burgerlijk Wetboek, het middel verworpen heeft dat aanlegger bij conclusies had doen gelden, volgens hetwelk, aangezien verweerders op 2 april 1958 na het verpacht goed op 24 februari 1958 verkocht te hebben tot geldigverklaring van de opzegging gedagvaard hadden, zij op het ogenblik van de dagvaarding geen eigenaars meer van de verkochte goederen waren en zonder enige hoedanigheid waren om de rechtspleging lastens beroeper in te stellen of te vervolgen, om de reden dat de mogelijkheid in rechte op te treden om een bepaald recht te doen gelden aan de titularis van een recht kan erkend worden maar ook, en onder meer,

aan degenen die er belang bij hebben een recht te doen gelden;

dan wanneer de vereiste hoedanigheid om in rechte op te treden het bestaan van een recht en het toebehoren van dit recht aan degene die optreedt onderstelt, en inzonderheid op het stuk van rechtsvorderingen tot geldigverklaring van opzegging van pacht, het bestaan, in hoofde van de verpachter, van een huidig recht om deze geldigverklaring te verkrijgen, en dan wanneer het bestaan van een belang niet volstaan kan om aan degene bij wie het aanwezig is hoedanigheid om op te treden te verlenen; waaruit volgt dat de bestreden beslissing de voorwaarden heeft miskend die door de wet in het algemeen, en door artikel 1775 van het Burgerlijk Wetboek in het bijzonder, voor het instellen van de vorderingen bepaald worden, en zij mitsdien niet met passende redenen omkleed is:

Overwegende dat naar luid van het bestreden vonnis verweerders op 23 december 1957 aan eiser opzegging hebben gedaan met betrekking tot een landgoed dat zij op 24 februari 1958 verkocht hebben; dat zij op verzet van aanlegger deze op 2 april 1958 tot geldigverklaring van de opzegging gedagvaard hebben;

Overwegende, enerzijds, dat de beslissing, waarbij de aan de pachter gedane opzegging geldig verklaard wordt, terugwerkt tot op de dag waarop bedoelde opzegging gedaan werd;

Overwegende, anderzijds, dat, zoals door het bestreden vonnis wordt vastgesteld, de eigenaars, verpachters, die na opzegging aan aanlegger betekend te hebben hun goed verkocht hebben, een rechtmatig en dadelijk belang erbij hadden die opzegging geldig te doen verklaren, om hun kopers een goed te bezorgen dat vrij van bezetting zal zijn;

Dat daaruit volgt dat het bestreden vonnis op wettige wijze de eis van verweerders ontvankelijk verklaard heeft;

Dat het middel naar recht faalt;

Over het tweede middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 1775, inzonderheid lid 1, van het Burgerlijk Wetboek en 97 van de Grondwet,

doordat het bestreden vonnis, tot bevestiging van het beroepen vonnis hetwelk de door verweerders op 23 december 1957 aan aanlegger gezonden en door hem op 24 december 1957 ontvangen opzegging deugdelijk en geldig verklaard had en waardoor tegen de datum van 25 december 1959 een einde aan de pacht werd gemaakt, het middel afgewezen heeft dat aanlegger bij zijn conclusies deed gelden, volgens hetwelk de opzegging in onderhavig geval een dag te laat werd gegeven, daar de bij artikel 1775, eerste lid, van het Burgerlijk Wetboek gestelde termijn van twee jaar een vrije termijn moet wezen, om de reden dat «... artikel 1775 van het Burgerlijk Wetboek immers alleen gewag maakt van een «ten minste» twee jaar vóór de vervaldag gegeven opzegging, dat «ten minste» twee jaar vóór de vervaldag met een «vrije» termijn gelijkstellen, niet opgaat»;

dan wanneer artikel 1775, eerste lid, van het Burgerlijk Wetboek, door een termijn van ten minste twee jaar vóór het verstrijken van de pacht te bepalen, noodzakelijk een vrije termijn bedoelt, en dan wanneer derhalve de door verweerders gedane opzegging te laat is geschied:

Overwegende dat, naar luid van artikel 1033, eerste en tweede lid van het Wetboek van Burgerlijke Rechtspleging, de termijn die in jaren wordt gesteld van de zoveelste tot daags vóór de zoveelste berekend wordt; dat de dag van de akte, die het aanvangspunt van een termijn uitmaakt, daarin niet wordt begrepen,

maar dat de vervaldag in de termijn gerekend wordt indien deze niet vrije termijn genoemd is;

Overwegende dat, zoals uit het eerste lid van artikel 14 van de wet van 7 juli 1951 blijkt, de bij artikel 1775 eerste lid, van het Burgerlijk Wetboek bepaalde termijn niet vrij genoemd is;

Dat het middel naar recht faalt;

Om die redenen:

Verwerpt de voorziening;

Veroordeelt aanlegger tot de kosten.

HOF VAN CASSATIE

2de Kamer. — 21 september 1959.

Voorzitter: M. Sohier.

Raadsheer-verslaggever: M. Valentin.

Advokaat-generaal: M. Mahaux.

Strafvordering. — Niet ondertekening van het zittingsblad door de voorzitter. — Nietigheid van het vonnis.

Het niet door de voorzitter ondertekend proces-verbaal der terechtzitting heeft niet het karakter van een authentieke akte en levert niet het bewijs op van het vervullen van de daarin vermelde formaliteiten.

Wanneer het vonnis geen enkele vaststelling betreffende bedoelde formaliteiten inhoudt, kan het Hof van Cassatie niet nagaan of dezelfde rechters al dan niet zitting hebben gehad gedurende alle terechtzittingen, noch of het openbaar ministerie gedurende alle debatten aanwezig was, noch of de regels betreffende de openbaarheid van het onderzoek zijn nageleefd.

Elke formaliteit, waarvan niet vastgesteld is, dat zij werd vervuld, wordt geacht niet te zijn nageleefd.

Quinten e.a. t/ De Jonghe e.a.

Gelet op het bestreden arrest, op 12 maart 1959 door het Hof van beroep te Brussel gewezen;

Overwegende dat de voorzieningen enkel gericht zijn tegen de beschikkingen van het arrest waarbij tegen aanleggers veroordelingen uitgesproken zijn;

I. Aangaande de over de publieke vordering gewezen beslissing:

Over het middel, door aanleggers Quintin en Bosmans afgeleid, en van ambtswege afgeleid, wat aanlegger Swanenberg betreft, uit de schending van artikel 10 van de wet van 1 mei 1849 op de rechtbanken van eenvoudige en correctionele politie, 7 van de wet van 20 april 1810 op de organisatie van de rechterlijke orde en de rechtsbedeling, 96 van de Grondwet;

doordat het proces-verbaal van één van de in de zaak door de correctionele rechtbank te Brussel gehouden terechtzittingen, te weten de terechtzitting van 20 juni 1958, in de loop waarvan de raadsman van de burgerlijke partij gepleit heeft en het openbaar ministerie en de raadsleden van de beklagden geantwoord hebben, niet van de handtekening van de voorzitter van de zetel voorzien is, doordat, nu deze substantiële formaliteit niet vervuld is, bewust proces-verbaal van elk karakter van authenticiteit ontbloomt is, wat noodzakelijkerwijze de nietigheid van het beroepen vonnis, en de nietigheid van het bestre-

den arrest dat de redenen ervan overneemt, met zich brengt, het Hof van cassatie aldus in de onmogelijkheid verkerende onder meer na te gaan of dezelfde leden van de rechtbank zitting gehad hebben gedurende al de terechtzittingen in de loop waarvan de zaak onderzocht werd, en of de onderzoeksformaliteiten, zowel wat de aanwezigheid van het openbaar ministerie als wat de openbaarheid van de debatten betreft, nageleefd zijn;

Overwegende dat het proces-verbaal van de door de correctionele rechtbank op 20 juni 1958 gehouden terechtzitting luidt dat daarop voor de burgerlijke partij De Jonghe en voor aanlegger Swanenberg gepleit is en dat het openbaar ministerie en de raadslieden van de in de zaak staande partijen geantwoord hebben;

Dat dit stuk ondertekend is door griffier Beelens alleen, zonder verdere vermeldingen;

Overwegende dat, daar dit stuk niet van de handtekening van de voorzitter voorzien is, het niet het karakter van een authentieke akte heeft en het bewijs niet oplevert van het vervullen van de daarin vermelde formaliteiten;

Overwegende dat het beroepen vonnis geen enkele vaststelling betreffende bedoelde formaliteiten inhoudt;

Dat het Hof mitsdien niet kan nagaan of dezelfde rechters al dan niet zitting gehad hebben gedurende alle terechtzittingen in de loop waarvan de zaak onderzocht is, noch of het openbaar ministerie gedurende alle debatten aanwezig was, noch of de regelen betreffende de openbaarheid van het onderzoek zijn nageleefd;

Overwegende dat elke formaliteit waarvan niet vastgesteld is dat zij werd vervuld, beschouwd wordt als niet zijnde nageleefd;

Dat het ingevolge deze rechtspleging gewezen beroepen vonnis dus nietig is;

Overwegende dat het hof van beroep, hetwelk deze beslissing bijna integraal bevestigt, benevens eigen redenen, de redenen van de eerste rechter aangenomen heeft;

Dat het bestreden arrest mitsdien de in eerste aanleg gevallen nietigheid overgenomen, en de in het middel aangeduide bepalingen geschonden heeft;

Dat het middel derhalve gegrond is;

II. Aangaande de beslissing, gewezen over de burgerlijke vorderingen, ingesteld ten laste van Quintin en Baetmans :

Overwegende dat de verbreking van de over de publieke vordering gewezen beslissing de verbreking met zich brengt van de over voormelde burgerlijke vorderingen gewezen beslissing;

Om die redenen :

Verbreekt het bestreden arrest, in zover daarbij ten laste van de drie aanleggers strafrechterlijke, en ten laste van de eerste twee aanleggers burgerlijke veroordelingen uitgesproken zijn;

Beveelt dat melding van onderhavig arrest zal gemaakt worden op de kant van de gedeeltelijk vernietigde beslissing;

Laat de kosten de Staat ten laste;

Verwijst de aldus beperkte zaak naar het Hof van beroep te Luik.

RAAD VAN STATE

6e Kamer — 16 juni 1960

Voorzitter : M. Vauthier.

Raadsheren : M.M. Declaire en Coyette

Substituut-Auditeur-generaal : M. Ligot

Advocaat : Mr. Van Rijn

1. **Administratieve zaken. — Raad van State. — Nietigverklaring. — Statuut van het personeel N.M.B.S., hoofdstuk IV art. 8. — Reglement op het biografisch overzicht, art. 75 en 76. — Voorstel tot bevordering. — Geen beslissing uitmakend. — Verzoekschrift voorbarig. — Niet ontvankelijk.**

2. **N.M.B.S. — Personeel. — Statuut. Hoofdst. IV. — Gepensioneerde die de vernietiging vraagt van een benoeming gedaan na zijn opruststelling. — Zonder belang.**

1. *Een verzoekschrift tot nietigverklaring tegen een « voorstel tot bevordering » bekendgemaakt in uitvoering van artikel 8 hoofdst. IV van het Statuut van het Personeel en van de artikels 75 en 76 van het reglement op het biografisch overzicht is voorbarig en onontvankelijk (beknopte beslissing).*

2. *Een agent op pensioen gesteld voor een benoemingsbeslissing is zonder belang om de vernietiging van deze te vragen.*

Dupont t./ N.M.B.S.

Gezien het op 16 mei 1958 ingediende verzoekschrift, waarbij Pierre Dupont de nietigverklaring vordert van de beslissingen van de tegenpartij tot benoeming van de HH. Pecheur M.J., Hautecourt L.L.G. en Keymolen G.A., in de graad van afdelingssecretaris, welke beslissingen blijken uit de bepalingen van het bericht 15 P van 22 maart 1958 alsook uit de door de tegenpartij op het stuk van benoemingen gevolgde procedure;

Overwegende dat de tegenpartij, bij een bericht nr 96 P van 1951, besliste in het kader betrekkingen, van afdelingssecretaris op te nemen; dat, volgens het bericht nr 20 P van 11 maart 1957, deze betrekkingen die toegankelijk zijn voor eerste-bureaucheefs, bureau-chefs en inspecteurs, binnen de grenzen van het kader worden toegewezen onder de voorwaarden genoemd in artikel 67 van het reglement « bevordering », met dien verstande dat het geschiktheidscijfer 17 in plaats van 16 is vereist; dat tegen de bepalingen van het bericht nr 20 P beroep tot nietigverklaring is ingesteld, hetwelk door 's Raads arrest nr 6746 van 16 december 1958 is verworpen;

Overwegende dat het bericht nr 15 P van 22 maart 1958 voordrachten tot overplaatsing, welke bevordering in graad konden medebrengen, ter kennis van het personeel bracht; dat onder deze voordrachten voorkomen : inspecteur Keymolen G.A., bureauchef Haute-court L. en bureauchef Pecheur M.J., die werden voorgedragen, de eerste als « belast met het ambt van afdelingssecretaris », de tweede en de derde als « afdelingssecretarissen »; dat hetzelfde bericht nr 15 P van 22 maart 1958 aan het personeel meedeelde : « de opmerkingen waartoe die voorstellen mochten aanleiding geven, dienen ingezonden binnen de 15 dagen en in de voorwaarden voorzien bij artikel 75 van het reglement »;

Overwegende dat voorzeker in een op 1 april 1958

aan hoofdingenieur Hance gericht bezwaarschrift in hoofdzaak heeft doen opmerken, dat de toelatingsver-eisten voor de graad van afdelingssecretaris pas in maart 1957 waren bekendgemaakt, terwijl deze graad in 1951 was opgericht; dat de drie voor de graad van afdelingssecretaris voorgedragen personeelsleden min-der anciënniteit in hun graad hadden en, ten slotte, dat afbreuk werd gedaan aan zijn verkregen rechten als personeelslid overgenomen van de Staat, toen voor de betrekking van directiesecretaris een bijzonder signalement (waardecijfer 17) en een mondelinge on-dervraging werden geëist; dat dit bezwaarschrift ach-tereenvolgens bij de directeur materieel en aankopen, bij een directeur-generaal en, ten slotte, op 28 april 1958, bij de voorzitter van de raad van beheer werd vernieuwd;

Overwegende dat de tegenpartij betoogt dat de vor-dering niet ontvankelijk is, omdat zij geen onderwerp heeft; dat zij doet gelden dat, op het tijdstip waarop het beroep werd ingesteld, de benoemingsvoordrachten voor de graad van afdelingssecretaris nog niet het onderwerp van een benoemingsbeslissing waren ge-weest;

Overwegende dat de bevoegdheid om personeel te benoemen, is opgedragen aan de raad van beheer van de Nationale Maatschappij der Belgische Spoorwegen, zoals is bepaald in artikel 24 van het koninklijk besluit van 7 augustus 1926 tot vaststelling van de statuten van de Nationale Maatschappij der Belgische Spoor-wegen; dat artikel 26 van dit besluit de raad van beheer machtigt zijn bevoegdheden over te dragen aan de directeur-generaal; dat de bevoegdheid om personeel van de derde graad, waaronder de afdelingssecretaris-sen, te benoemen, bij beslissing van de raad van beheer van 14 december 1951 aan de directeur-generaal is op-gedragen;

Overwegende dat artikel 8 van hoofdstuk IV van het personeelsstatuut en de artikelen 75 en 76 van het reglement op het « biografisch overzicht, de aanschrij-ving en de bevordering » de bekendmaking van « de voorstellen van bevordering » voorschrijven en voor de personeelsleden de mogelijkheid openen om hun op-merkingen binnen vijftien dagen na de bekendmaking van deze voorstellen naar voren te brengen;

Overwegende dat, ter zake, de bekendmaking van de bevorderingsvoordrachten op 22 maart 1958 door middel van het bericht nr 15 P heeft plaats gehad; dat uit het administratief dossier blijkt dat, ten gevolge van het beroep tot nietigverklaring, ingesteld tegen de bepalingen van het bericht nr 20 P van 11 maart 1957, de voordrachten voor de graad van afdelingssecretaris ten gunste van Keymolen, Hautecourt en Pecheur, door de directeur-generaal werden uitgesteld tot 31 mei 1958; dat zij door de directeur-generaal eerst op 9 februari 1959 definitief werden goedgekeurd; dat hieruit volgt dat het beroep van 16 mei 1958 voorbarig ingesteld en niet ontvankelijk is; dat, zelfs al wordt het beroep uitgelegd als strekkend tot de vernietiging van de beslissing van 9 februari 1959 die de op 22 maart 1958 ter kennis gebrachte voordracht beves-tigt, verzoeker, die op 1 mei 1958 op pensioen werd gesteld, niet meer zou doen blijken van het vereiste belang om het beroep in te stellen.

Besluit :

Artikel 1.

Het beroep wordt verworpen.

Artikel 2.

De kosten, bepaald op 750 frank, komen ten laste van verzoeker.

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

16e Kamer. — 29 juni 1960.

Voorzitter : M. Schuermans

Raadsheren : M.M. Terlinck en Holvoet

Advocaat-Generaal : M. Leytens.

Advocaten : Mrs. Langohr, Verhoeven, De Bergh en Van den Eede.

Verplichte aansprakelijkheidsverzekering. — Niet te-genstelbaarheid aan derden van beding in de polis.

De bestuurder van een motorvoertuig, dat een ander motorvoertuig sleept, dient medeverantwoordelijk gesteld te worden voor de schade door het gesleepte voertuig toegebracht aan een ander autovoertuig.

De clausule in een polis van verplichte aansprake-lijkheidsverzekering tegen derden, waarbij bepaald wordt dat de gesloten polis enkel betrekking heeft op een motorvoertuig zonder sleepvoertuig, is, krachtens art. II van de wet van 1 juli 1956, niet tegenstelbaar aan de derde schadelijder. Volgens artikel 9 van deze wet is de strafrechter onbevoegd om kennis te nemen van een geschil tussen de ver-zekeraar en de verzekerde.

O.M. & Van Schoor Gebroeders & Van Schoor t./ Smith, Van Bruystegem & N.V. Athena.

Beticht van te Liezele, kanton Puurs, op 10 juli 1957: beiden bij gebrek aan vooruitzicht of voorzorg, doch zonder het inzicht van de persoon van een ander aan te randen, onvrijwillig slagen of verwondingen te hebben toegebracht aan Van Schoor Victor, Laureys Kamiel en Verbruggen Victor;

Gezien de rechtstreekse dagvaarding, gegeven ten verzoeken van de V.I.G.N. Gebroeders Van Schoor en van Van Schoor Victor, beiden hogervernoemd, bij exploit dd. 15-5-1959 van deurwaarder Lucien De Valck van Elsene, aan :

de N.V. voor verzekering en herverzekering Athena, waarvan de maatschappelijke zetel gevestigd is te Brussel, Kongresstraat, 15, tegenwoordig door Meester Van den Eede, volmachtdrager;

— ten einde : tussen te komen in het geding van het Openbaar Ministerie en van verzoekers als burger-lijke partijen tegen de genaamden Van Bruystegem en Smith;

— het in voormeld geding te vellen vonnis aan zich tegenstelbaar te horen verklaren;

— zich zelf rechtstreeks en hoofdelijk met beide betichten te horen veroordelen tot betaling der scha-devergoeding die verzoekers als burgerlijke partijen ook ten haren laste zullen vorderen;

— het te vellen vonnis uitvoerbaar te horen ver-klaren bij voorraad, niettegenstaande alle verhaal;

Gezien de beroepen ingediend op 21 oktober 1959, door de N.V. Athena, op 26 oktober 1959, door betichte Smith, zowel op burgerlijk als op strafgebied; op 26 oktober 1959, door het Openbaar Ministerie tegen betichten Smith en Van Bruystegem, tegen het vonnis uitgesproken door drie rechters, op 16 oktober 1959, door de rechtbank van eerste aanleg van het arron-dissement Mechelen, dewelke, rechtdoende in correc-tionele zaken, zegt dat de zaken ingeschreven onder

not. nrs 6933-57 en 141 N.P.-59 van het parket dienen samengevoegd als verknocht zijnde; zegt dat de aanrijding haar oorzaak vindt enerzijds in hoofde van beklaagde Van Bruystegem om de leiding te hebben waargenomen van een sleep die niet verlicht of minstens onduidelijk verlicht was en waarvan hij moest vermoeden dat hij slingerende bewegingen maakte; en anderzijds in hoofde van beklaagde Smith, om plaats te hebben genomen aan het stuur van een dergelijk voertuig, dat hij niet voortdurend goed in de hand kon hebben; dat deze samenlopende fouten de oorzaak zijn geweest van de verwondingen opgelopen door Van Schoor Victor, Laureys Kamiel en Verbruggen Victor, dat het feit ten laste gelegd van beklaagden derhalve bewezen is;

Veroordeelt beklaagde Smith tot een geldboete van 100 fr., gebracht op 2.000 fr. op een maand hulpgevangenisstraf;

Veroordeelt beklaagde Van Bruystegem tot een geldboete van 200 fr., gebracht op 4.000 fr. of twee maanden hulpgevangenisstraf;

Veroordeelt ze ieder tot de helft der kosten jegens de publieke partij belopende in het totaal 5.073 fr.;

Op burgerlijk gebied :

1. Veroordeelt beklaagde Van Bruystegem solidairlijk te betalen :

a) aan de burgerlijke partij Van Schoor Gebroeders de som van 57.333 fr., te verhogen met de vergoedende intresten vanaf 10 juli 1957, datum van het ongeval, de gerechtelijke intresten en de kosten, tot heden belopende 25 fr.;

b) aan de burgerlijke partij Van Schoor Victor de som van 7.688 fr., te verhogen met de vergoedende intresten vanaf 10 juli 1957, datum van het ongeval, de gerechtelijke intresten en de kosten, tot heden belopende 25 fr.;

zegt dat deze sommen zullen invorderbaar zijn bij lijfswang vastgesteld op een termijn van zes maand;

Verklaart het huidige vonnis uitvoerbaar bij voorraad en zonder verhaal;

2. Veroordeelt de maatschappij « Athena » rechtstreeks en hoofdelijk met beide beklaagden te betalen :

1. aan de burgerlijke partij Van Schoor Gebroeders de som van 57.333 fr.;

2. aan de burgerlijke partij Van Schoor Victor, de som van 7.688 fr.;

deze beide sommen te verhogen met de vergoedende intresten en de kosten van rechtstreekse dagvaarding, belopende 990 fr.;

Verwerpt het overige van de eis der burgerlijke partij, als ongegrond zijnde;

.....

Overwegende dat de beroepen regelmatig zijn naar vorm en tijd, dat het incidenteel beroep der burgerlijke partijen naar behoren is tussengekomen;

Overwegende dat de feiten der telastlegging in hoofde van ieder der betichten bewezen zijn gebleven zoals zij door de eerste rechter werden weerhouden;

dat inderdaad uit het onderzoek voor het Hof gedaan is gebleken dat het ongeval te wijten is, enerzijds, aan de gebrekkige wijze waarop de verlichting van het gesleepte gedeelte werd verzekerd waardoor dit gedeelte op het ogenblik van het ongeval niet verlicht was, en anderzijds, aan de zijdelingse slingeren van dit gesleepte deel, slingeren veroorzaakt zowel door de onaangepaste snelheid waarmee werd gereden (40 à 50 km. per uur, stukken 14 en 27) als door de stuurwijze van de eerste betichte Smith die op de sleep zat (cfr. deskundig verslag bl. 8);

dat verder beide betichten blijkbaar niet voldoende aandacht hebben geschonken aan de grotere breedte van de sleep ten opzichte van het slepende deel;

Overwegende dienvolgens dat het ongeval te wijten is aan de samenlopende fouten door beide betichten gepleegd en zij beiden verantwoordelijk zijn voor de gevolgen ervan;

Overwegende dat de straftoemeting aangepast is; dat terecht een enkele straf werd toegepast door de letsels aan drie personen veroorzaakt het gevolg zijn van hetzelfde gebrek aan vooruitzicht of voorzorg;

Overwegende dat de rechtstreeks gedaagde partij de verzekeraar is van de betichte Van Bruystegem voor de wagen die in het ongeval is betrokken namelijk de slepende wagen; dat de verzekeringsnemer Van Bruystegem zelf de wagen bestuurde;

Overwegende dat, gezien de wijze waarop de aaneenkoppeling van de beide delen werd verricht (koppelingsschakel), deze delen in feite tot één enkel voertuig werden gemaakt waarvan het eerste (de wagen Van Bruystegem) de trekkracht, de snelheid en de verlichting moest verzorgen, dat daarenboven de richting eveneens hoofdzakelijk door dit eerste werd gegeven gezien de schakel beide voertuigen solidair maakte;

Overwegende dat de verzekeraar opwerpt dat de gesloten polis enkel betrekking heeft op een motorvoertuig zonder sleepvoertuig en derhalve besluit dat de aangegane verbintenis op het huidige geval niet meer van toepassing is;

dat hij huidige geval vergelijkt met een ongeval dat zou plaats hebben gehad met een ander voertuig dan het verzekerde;

Overwegende zoals hoger gezegd vaststaat dat het ongeval veroorzaakt werd met het verzekerde voertuig;

dat de stelling van de rechtstreeks gedaagde partij er op neerkomt aan haar verzekerde een misbruik te verwijten van dit verzekerde voertuig, misbruik dat niet door de polis werd voorzien;

Overwegende dat luidens artikel 9 van de wet van 1 juli 1956, de strafrechter alleen bevoegd werd gemaakt in zoverre de belangen van de derde benadeelde moest worden verzekerd, dat hij dienvolgens onbevoegd is om van het geschil tussen de verzekeraar en de verzekerde te kennen (1956 bl. 470);

dat overigens het hier blijkbaar gaat om een exceptie of een verval voortvloeiende uit het verzekeringscontract dat niet tegenover de benadeelde derde kan opgeworpen worden (art. II);

dat de eerste rechter dan ook te recht de rechtstreeks gedaagde partij samen met de betichten heeft veroordeeld ten opzichte van de burgerlijke partijen; Overwegende dat op het incidenteel beroep in de gegeven omstandigheden niet dient te worden ingegaan;

Om deze beweegredenen,

Het Hof, rechtdoende op tegenspraak, alle andere conclusies van de hand wijzende, gezien artikel 24 der wet van 15-6-1935, gezien de wetsbepalingen in het bestreden vonnis aangehaald, alsook artikel 211 van het Wetboek van Strafvordering, ter zitting door de heer voorzitter aangeduid;

Ontvangt de beroepen en het incidenteel beroep;

Bevestigt het bestreden vonnis in al zijn beschikkingen;

Verwijst de eerste betichte Smith en de rechtstreeks gedaagde partij ieder in de helft der kosten van beroep de kosten van openbare partij belopende 804 fr.

Laat echter aan de burgerlijke partijen de kosten van hun incidenteel beroep te dragen.

HOF VAN BEROEP TE GENT

1e Kamer. — 13 juni 1959.

Voorzitter : M. De Vreese.

Raadsheren : M.M. Santenaire en Beeckman.

Eerste Advokaat-generaal : M. Vanhoudt.

Advokaten : Mrs. Van Damme, Olivier, Geuens,
Brondel en Weyts.

1. Aansprakelijkheid voor het gebrek van een zaak krachtens art. 1384, lid 1, B.W. — Bewijs van het gebrek.
2. Aansprakelijkheid van de aannemer krachtens artikel 1792 B.W.
3. Koop en verkoop. — Gevolgen van de waarborging van bepaalde eigenschappen van het verkochte met betrekking tot artikel 1648 B.W. — Aansprakelijkheid van de verkoper voor de gebreken van de verkochte zaak.

1. Om te slagen in een vordering ex artikel 1384, lid 1 B.W. moet het slachtoffer alleen bewijzen : 1° het gebrek van de zaak; 2° de juridische bewaking van de zaak in hoofde van de aansprakelijk gestelde; 3° het oorzakelijk verband tussen het gebrek en de schade. Indien aan de eerste twee vereisten is voldaan kan de aansprakelijk gestelde zich alleen nog van zijn verantwoordelijkheid bevrijden door te bewijzen dat een vreemde oorzaak (toeval of overmacht) of het feit van een derde de oorzaak zijn van het gebrek van de zaak. Het louter bestaan van het gebrek van de zaak, ongeacht de omstandigheid, dat het gebrek onzichtbaar is en dat de bewaker het bestaan van het gebrek niet kende en/of zelfs kon kennen, brengt een wettelijk vermoeden van schuld met zich mede in hoofde van hem die de zaak onder zijn bewaking heeft, vermoeden juris et de jure dat alleen door het bewijs van toeval of overmacht of een feit van een derde kan weerlegd worden.

De aansprakelijkheid op grond van artikel 1384, lid 1 B.W., berust ongetwijfeld op een fout; krachtens een vermoeden juris et de jure wordt het feit een gebrekkige zaak onder zijn bewaking te hebben gehad, precies als een fout aangerekend.

Het bewijs van het gebrek mag ook door vermoedens worden geleverd.

Het slachtoffer moet de aard van het gebrek niet preciseren, noch dit gebrek nauwkeurig omschrijven, noch enig bepaald gebrek aantonen. Het volstaat te bewijzen, dat het ongeval niet kon gebeuren, indien de zaak niet door een gebrek was aangetaast geweest.

Elke onvolmaaktheid van de zaak, die ze ongeschikt maakt voor haar normaal gebruik is als een gebrek aan te merken.

In casu stortte de zware schuifdeur van de vismijn te Zeebrugge neer, doordat een schakel van de ketting, waarmede de schuifdeur werd opgehouden, brak. De door de eerste rechter benoemde deskundige, die geen spoor van een bepaald gebrek had kunnen vaststellen, wees als enige mogelijke oorzaak aan de onvoldoende lassing van een schakel in de ketting. (zie nader het arrest).

2. Ofschoon artikel 1792 B.W. alleen spreekt van « het geheel of gedeeltelijk te niet gaan van een gebouw » aanvaarden rechtsleer en rechtspraak, dat de aannemer verantwoordelijk is voor elk gebrek, dat de stevigheid van een belangrijk onderdeel van een gebouw ernstig in gevaar brengt.

Het beweeglijk karakter van de betreffende schuifdeur belet niet, dat zij op blijvende wijze in het gebouw was opgenomen en ingelijfd en aldus,

evenals een lift, onroerend van nature is, zodat artikel 1792 B.W. inzake toepasselijk moet worden geacht.

De aanvaarding stelt geen einde aan de aansprakelijkheid van de aannemer indien door een gebrek de stevigheid van een belangrijk onderdeel van een gebouw ernstig in gevaar wordt gebracht (artikel 1792 B.W.). De aannemer is aansprakelijk voor het gebrek van de gebruikte materialen, zelfs indien ze tevoren door de eigenaar werden onderzocht en het gebrek ingevolge het verborgen karakter ervan niet kon worden ontdekt.

3. De verkoper, tegen wie een vordering wegens koopvernietigende gebreken wordt ingesteld, kan de tardiviteit van deze vordering op grond van artikel 1648 B.W. niet invoeren, wanneer hij bepaalde eigenschappen van het verkochte gewaarborgd heeft.

De schadevergoeding, die de koper aan derden wegens een ongeval moet betalen, kan niet als kosten van de verkoop in de zin van artikel 1648 B.W. van de verkoper teruggevorderd worden.

Het door de rechtsleer en rechtspraak aanvaarde vermoeden, dat de fabrikant en zelfs de handelaar geacht wordt de gebreken van de gefabriceerde of verkochte zaak te kennen en derhalve als een verkoper te kwader trouw dient behandeld te worden, is niet absoluut en geldt slechts ten aanzien van gebreken, die een normaal zorgzaam handelaar kennen kan. Een handelaar dient niet behandeld te worden als een handelaar te kwader trouw en gelijkgesteld met een handelaar, die de gebreken kende, indien hem geen enkele fout of nalatigheid kan worden verweten.

De onwetendheid omtrent het gebrek van een zaak, die geheel onvrijwillig is en aan geen enkele fout of nalatigheid te wijten is, ontslaat de verkoper van aansprakelijkheid tot schadevergoeding.

P.V.B.A. Algemene Bouwonderneming Leon Van

Eeghem t/ Haesaert, de stad Brugge en Brondel.
Brondel t/ N.V. Anciens Etablissements J. De Jaegher
t/ N.V. Chaineries mécaniques.

Gezien de stukken, o.m. het vonnis tussen partijen op tegenspraak gewezen door de Rechtbank van eerste aanleg te Brugge, eerste Kamer, op 20 maart 1957;

Overwegende dat het beroep ingesteld door de P.V.B.A. Van Eeghem tegen Haesaert, de stad Brugge en Brondel, tijdig is en regelmatig naar de vorm;

dat de partijen De Jaegher en Chaineries Mécaniques, respectievelijk bij dagvaarding dd. 11 oktober en 3 december 1957, regelmatig in tussenkomst en vrijwaring werden geroepen voor het Hof;

Overwegende dat de eerste rechter — behoudens herleiding van het gevorderde bedrag — de eis van het slachtoffer Haesaert tegen de Stad Brugge als bewaker ener gebrekkige zaak gegrond heeft verklaard op basis van art. 1384 alin. 1 B.W.;

dat hij de eis in vrijwaring van de Stad Brugge tegen de appellante P.V.B.A. Van Eeghem eveneens gegrond heeft verklaard; dat hij de eis in vrijwaring van de P.V.B.A. Van Eeghem tegen Brondel als ongegrond heeft afgewezen, terwijl de eisen in vrijwaring van Brondel tegen de N.V. De Jaegher en van deze laatste tegen de N.V. Chaineries Mécaniques onontvankelijk werden verklaard;

I. Betreffende de verantwoordelijkheid :

A. Ten aanzien van de eis ingesteld tegen de Stad Brugge :

Overwegende dat het slachtoffer, om in zijn vorde-

ring tegen de Stad Brugge op basis van art. 1384 alin. 1 te slagen, alleen moet bewijzen: 1) het gebrek van de zaak, 2) de juridische bewaking van de zaak in hoofde van de Stad Brugge, 3) het oorzakelijk verband tussen het gebrek en de schade;

dat, zo de eerste twee voorwaarden zijn vervuld, de Stad Brugge aan haar verantwoordelijkheid alleen zou kunnen ontsnappen door te bewijzen dat een vreemde oorzaak (toeval of overmacht) of het feit van een derde de oorzaak zijn van het schadegeval;

dat immers het louter bestaan van het gebrek van de zaak een wettelijk vermoeden van schuld met zich brengt in hoofde van hem die de zaak onder zijn bewaking heeft, vermoeden juris et de jure dat alleen kan worden weergelegd door het bewijs van toeval of overmacht of het feit van een derde (Verbr. 24-5-1945, Pas. I.172; De Page Complément T. II n° 1008);

dat ook de omstandigheid dat de bewaker het bestaan van het gebrek niet kende, of het onmerkbaar karakter van het gebrek of zelfs de onoverwinnelijke onwetendheid ervan, geen oorzaak zijn van ontlasting (Verbr. *ibid.*; Van Ryn: La responsabilité du fait des choses, J. T. 1946, p. 165-166; De Page loc. cit.);

dat de verantwoordelijkheid op basis van art. 1384 alin. 1 B.W. weliswaar op een fout berust, maar dat de wet, krachtens een vermoeden juris et de jure, precies als een fout aanrekent het feit een gebrekkige zaak onder zijn bewaking te hebben gehad (zelfde verwijzingen);

Overwegende dat ter zake de schade werd veroorzaakt doordat op 23 maart 1951 een zware schuifdeur van de vismijn te Zeebrugge neerstortte op het slachtoffer dat juist onder deze schuifdeur door ging;

dat werd vastgesteld dat een schakel van de ketting die deze schuifdeur moest ophouden was gebroken zodat het tegengewicht wegviel;

Overwegende dat niet ernstig kan worden betwist dat het neerstorten van de poort het gevolg was van dit breken van de schakel; dat ook niet wordt betwist dat de Stad Brugge de juridische bewaking had over de zaak;

Overwegende echter dat appellante en met haar de Stad Brugge betwisten dat de ketting een gebrek vertoonde en staande houden dat het ongeval te wijten is aan een louter toeval;

Overwegende dat de expert van oordeel is dat, zo de breuk — micrografisch onderzocht — geen fout vertoont, de enige mogelijkheid nochtans is dat er zich in de ketting één slechte schakel bevond die onvoldoende was gelast (de breuk gelegen zijnde in de las) en besluit dat de breuk te wijten is aan een fabricatiefout, een gebrek in vervaardiging namelijk van de las;

Overwegende dat de omstandigheid dat de expert geen spoor van een bepaald gebrek kon vaststellen, de eerste rechter niet belette tot het bestaan van een gebrek te besluiten;

dat, zo voor de toepassing van art. 1384 al. 1 het gebrek van de zaak dient bewezen, dit bewijs ook door vermoedens kan worden geleverd;

Overwegende dat het slachtoffer de aard van het gebrek niet moet preciseren, noch dit gebrek nauwkeurig moet omschrijven, noch enig bepaald gebrek moet bewijzen;

dat het volstaat te bewijzen dat het ongeval niet kon gebeuren indien de zaak niet was aangetast geweest met een gebrek (Verbr. 25-3-1943, Pas. I.110; Rev. Crit. J. B. 1948, p. 157 en vgl. met nota Dor; Van Ryn, loc. cit.; Dabin: Examen de Jurispr. « La responsabilité », Rev. Cr. J. B. 1949, p. 70 à 76, N° 42 à 52; Gent 30-1-1952, B.W. 1951-52, kol. 1292);

dat elke onvolmaaktheid van de zaak die ze onge-

schikt maakt voor haar normaal gebruik, een gebrek is (De Page T. II n° 1007);

Overwegende dat de eerste rechter, vaststellend dat alle andere hypothesen, zoals fout van het slachtoffer, toeval, overmacht of andere uiterlijke invloed uitgesloten zijn, te recht besluit dat, vermits de schakel niet in staat bleek te weerstaan aan een normale belasting, de schakel niet beantwoordde aan het gebruik waartoe hij bestemd was en derhalve behept was met een gebrek;

dat het slachtoffer geen enkele fout beging door onder de poort door te gaan onmiddellijk nadat zij werd omhoog geduwd, en derhalve ook geen deel in de verantwoordelijkheid moet dragen;

dat, om de beweegredenen van de eerste rechter, ook geen fout werd begaan door een derde of door een aangestelde van de stad in de bediening van de schuifdeur;

dat men ter zake niet inziet welke toeval of overmacht (andere dan het gebrek van de zaak), welke invloed van buiten uit of welke vreemde oorzaak de breuk zou hebben kunnen veroorzaken;

Overwegende dat de omstandigheden en de genomen voorzorgen die appellante inroep — namelijk dat de gebruikte kettingen « volkomen beantwoordden aan de vereisten van het lastenboek »; dat van de verkopers en van de fabrikant een attest werd gevorderd over de nuttige last van de geleverde ketting; dat een staal van de ketting werd voorgelegd aan dhr De Boeck, technisch inspecteur en afgevaardigde van de « Association des Industries de Belgique » die de kettingen vóór hun plaatsing onderzocht en in orde bevond; dat de werking van de deuren na hun plaatsing werd beproefd in aanwezigheid van de stadsingenieurs die geen opmerkingen hadden te maken; dat tussen de voorlopige en de definitieve aanvaarding nogmaals proeven werden gedaan; dat bovenvermelde afgevaardigde van de « A.I.B. » gedurende twee jaar alle drie maanden het mechanisme van de schuifdeuren controleerde en in orde bevond; dat proeven die na het ongeval werden gedaan op een deel van de litigieuze ketting, uitwezen dat de belasting die de schakels konden dragen zelfs hoger was dan deze vermeld door de fabrikant; — dat dit alles geenszins bewijst, noch dat de litigieuze schakel door géén gebrek was aangetast, noch dat het ongeval aan een louter toeval te wijten is;

dat, zo geen enkel spoor van gebrek kon worden vastgesteld, dit nog niet bewijst dat er geen gebrek was; dat de schakel kan zijn aangetast met een gebrek dat onopgespoord is gebleven;

Overwegende dat, in strijd met wat appellante beweert, door het bewijs van het gebrek af te leiden uit de overweging dat het ongeval zonder een gebrek van de zaak onmogelijk is, de eerste rechter het bewijs van het gebrek geenszins afleidt uit het feit zelf van het ongeval noch dit gebrek eenvoudig vermoedt;

dat de oorzaak van het ongeval geenszins onbekend blijft doch ligt in het gebrek van de zaak en wordt afgeleid uit de omstandigheden van het ongeval die niet uitsluitend bestaan in het feit zelf van het ongeval;

dat zulke interpretatie vln art. 1384 al. 1 wél plaats laat voor de bevrijding door toeval of overmacht; dat het volstaat te denken aan de hypothese van een aardshok, ontploffing of bombardement;

dat een ongeval waarvan de oorzaak op grond van bepaalde, gewichtige en overeenstemmende vermoedens wordt toegeschreven aan een gebrek van de zaak, geen « onuitlegbare » gebeurtenis is, te wijten aan een « onbekende oorzaak »;

dat appellante ten onrechte meent dat een verbor-

gen gebrek dat door geen enkel menselijk middel kan worden opgespoord, of juist dat door «de bestaande menselijke middelen niet kon worden vastgesteld» alleen een vreemde oorzaak, toeval of overmacht kan uitmaken;

dat door de verantwoordelijkheid op grond van art. 1384 al. 1 te weerhouden, ook in geval van onzichtbaar gebrek dat door de bestaande menselijke middelen niet kan worden vastgesteld, men het begrip «fout» niet uitschakelt, op voorwaarde dat het bestaan van het gebrek — eventueel door vermoedens — worde bewezen;

dat, nu ter zake zonder gebrek in de schakel, zijn doorbreken onbegrijpelijk is, het gebrek als bewezen dient beschouwd;

Overwegende dat, nu uit dit alles blijkt dat het neerstorten van de schuifdeur op het slachtoffer en derhalve de schade te wijten is aan het breken van de ketting die de schuifdeur moest ophouden, en dat dit breken van de ketting te wijten is aan een gebrek in die zaak, het oorzakelijk verband tussen gebrek en schade vaststaat;

B. Ten aanzien van de eis tot vrijwaring tegen appellante :

Overwegende dat appellante, in tegenstelling met haar houding voor de eerste rechter, thans voor het Hof de eis in vrijwaring, gesteund op art. 13 van het lastencohier en art. 1792 B.W. betwist;

dat zij te recht aanvoert dat art. 13 van het lastencohier, — hetwelk de aannemer aansprakelijk stelt «voor de schade zowel rechtstreeks als onrechtstreeks en ingevolge de uitvoering van zijn werken aan de nabijgelegen gebouwen en zelfs aan personen veroorzaakt» en verder «voor alle ongevallen welke zich tengevolge van de uitvoering mochten voordoen» — alleen de ongevallen bedoelt die zich in de loop van de werken zouden kunnen voordoen;

Overwegende dat appellante echter wél aansprakelijk is op grond van art. 1792 B.W.;

Overwegende dat, hoewel art. 1792 B.W. alleen spreekt van «het geheel of gedeeltelijk te niet gaan van een gebouw», rechtsleer en rechtspraak aannemen dat de aannemer verantwoordelijk is voor elk gebrek dat de stevigheid van een belangrijk onderdeel van de bouw ernstig in gevaar brengt;

dat dit laatste ter zake het geval is des te meer dat het gebrek — én door zijn ernstig karakter én door het gedeelte van de bouw dat erdoor was aangetast — van aard was de openbare veiligheid in gevaar te brengen;

dat het beweeglijk karakter van de schuifdeur niet belet dat zij op blijvende wijze in het gebouw was opgenomen en ingelijfd, en aldus, evenals een lift, onroerend is van nature, zodat art. 1792 B.W. erop toepasselijk is (De Page T.V. n^{rs} 640 en 702);

dat appellante ten onrechte beweert dat het ter zake zou gaan om loutere accessoria waarvan de zichtbare en onzichtbare gebreken door de definitieve aanvaarding waren gedekt;

dat in geval van gebrek dat de stevigheid van een belangrijk onderdeel van de bouw ernstig in gevaar brengt, de opnemingsgeenszins een einde stelt aan de verantwoordelijkheid (art. 1792 B.W.);

dat de aannemer verantwoordelijk is voor het gebrek van de gebruikte materialen, zelfs indien deze voorafgaandelijk door de eigenaar werden onderzocht en het gebrek ingevolge zijn verdoken karakter niet kon worden ontdekt;

C. Ten aanzien van de vordering in vrijwaring tegen Brondel :

Overwegende dat de eerste rechter deze eis als ongegrond verwierp omdat de levering van een zaak die met een verborgen gebrek is aangetast, niet noodzakelijk een fout insluit, bijzonder wanneer het gebrek onmogelijk kon worden opgespoord;

1) Nopens de ontvankelijkheid :

Overwegende dat de partij Brondel opwerpt dat de vordering laattijdig is omdat, luidens art. 1648 B.W., de vordering wegens koopvernietigende gebreken «binnen een korte termijn moeten worden ingesteld», en de huidige vordering pas op 3 december 1954 werd aangeleid, terwijl de levering dateert van mei 1949 en het ongeval van 13 maart 1951;

Overwegende dat de partij Brondel dit middel reeds opwierp bij besluiten in eerste aanleg genomen op 3 december 1956, zodat van verzaking van dit middel geen sprake is;

Overwegende dat appellante echter te recht opwerpt dat art. 1648 niet van toepassing is nu de verkoper de bepaalde eigenschap die ter sprake komt, speciaal had gewaarborgd;

dat partijen inderdaad de voldoende draagkracht van de kettingen speciaal hadden in acht genomen (De Page T. IV n° 182 litt. D);

Overwegende dat de partij Brondel ook opwerpt dat de vordering onontvankelijk is omdat art. 1646 B.W. slechts toelaat de koopprijs en de kosten der verkoop te recupereren;

dat appellante de schadevergoeding die zij aan derden moet betalen wegens een ongeval, ten onrechte als kosten van verkoop wil doen doorgaan (De Page T. IV n° 185 kleine tekst; contra : Cass. fr. 21-10-1925, D. P. 1926.6.9);

dat de eis in vrijwaring derhalve onontvankelijk is in zoverre hij is gesteund op art. 1646 B.W.;

Overwegende dat appellante haar vordering in vrijwaring tegen Brondel echter vooral steunt op art. 1645 B.W.;

2) Ten gronde :

Overwegende dat appellante aanvoert dat de partij Brondel als gespecialiseerde handelaar in kettingen en ijzerwaren, bij een onweerlegbaar vermoeden moet geacht worden van kwade trouw te zijn, zodat zij bij toepassing van art. 1645 B.W. tot schadevergoeding jegens de koper is gehouden;

Overwegende dat rechtsleer en rechtspraak weliswaar aannemen dat de fabrikant en zelfs de handelaar geacht wordt de gebreken van de gefabriceerde of verkochte zaak te kennen en derhalve dient behandeld als een verkoper te kwader trouw;

dat dit vermoeden echter niet absoluut is en alleen van toepassing is voor gebreken die een normaal zorgzaam handelaar kennen kon;

dat een handelaar niet dient behandeld als een handelaar te kwader trouw en niet dient gelijkgesteld met de handelaar die de gebreken kende, indien hem geen enkele fout of nalatigheid kan worden verweten (zie de beweegredenen van Verbr. 4-5-1939, Pas. I.223, en van Gent 29-5-1958, R.W. 1958-1959, kol. 1755; De Page, Complément T. IV n^{rs} 185 en 191);

dat ter zake de partij Brondel alle redelijke voorzorgen heeft genomen om zich van de deugdelijkheid van de verkochte zaak te vergewissen en de mogelijke gebreken op te sporen; dat niet wordt betwist dat hij zich zelf met een staal van de ketting begaf naar dhr De Boeck, technisch inspecteur en afgevaardigde van de «A.I.B.» om het aan een deskundig onderzoek

te onderwerpen en dat deze technicus de nodige proeven deed en vaststelde dat de ketting aan de vereiste voorwaarden voldeed;

dat het ter zake gaat om een zéér moeilijk op te sporen fabricagegebrek in de las van één enkel schakel en het de partij Brondel niet mogelijk is geweest dit gebrek te ontdekken;

dat de onwetendheid omtrent het gebrek van een zaak die helemaal onvrijwillig is en aan geen enkele fout of nalatigheid is te wijten, de verkoper wel degelijk ontslaat van aansprakelijkheid tot schadevergoeding;

dat de betwisting over « industriële kettingen of handelskettingen » en « lange of korte schakels » ter zake niet dienend is, vermits de expert vaststelt dat de geleverde ketting én aan de last én aan haar doel was aangepast, en de breuk alleen te wijten is aan een fabricatiefout in de las van één enkel schakel;

Overwegende dat de eerste rechter derhalve de eis in vrijwaring tegen de partij Brondel te recht ongegrond heeft verklaard;

dat hieruit volkt dat de eisen in vrijwaring van de partij Brondel tegen De Jaeghere en van De Jaeghere tegen Chaineries Mécaniques zonder voorwerp zijn;

II. Betreffende het bedrag van de schade :

Overwegende dat het incidenteel beroep van de partij Haesaert beperkt is tot twee schadeposten : deze wegens morele schade en een som wegens verlies van kledijvergoeding;

Overwegende dat de door de eerste rechter wegens morele schade toegekende som van 100.000 f. een voldoende en billijke vergoeding is van de opgelopen bestendige, zichtbare en hinderlijke infirmitéit, de doorgestane pijnen en de blijvende last;

dat de kledijvergoeding bestemd is om de douanediens in actieve dienst die verplicht zijn het uniform te dragen, schadeloos te stellen voor de kosten van aanschaffing, herstelling en vervanging dezer dienstkledij; dat waar ook deze verplichting voortaan voor Haesaert wegvalt, uit het wegvallen van de vergoeding geen materieel verlies ontstaat;

dat het incidenteel beroep derhalve ongegrond is;

III. Betreffende het incidenteel beroep van de partij Chaineries Mécaniques :

Overwegende dat om de redenen aangehaald door de eerste rechter, de partij De Jaeghere geen enkele fout beging door de Chaineries Mécaniques in vrijwaring te roepen;

Om deze redenen,

Het Hof,

Gelet op art. 24 van de wet van 15 juni 1935,

Gehoord de heer eerste advocaat-generaal Vanhoudt in zijn eensluidend advies,

Alle andere en meeromvattende besluiten verwerpende als ongegrond,

Ontvangt het beroep doch verklaart het ongegrond; wijst af als ongegrond het incidenteel beroep van de partij Brondel ertoe strekkende de tegen haar ingestelde eis in vrijwaring onontvankelijk te doen verklaren;

Verklaart zonder voorwerp de vordering in vrijwaring, in beroep ingesteld door Brondel tegen De Jaeghere en door De Jaeghere tegen Chaineries Mécaniques; wijst af als ongegrond het individueel beroep van de partij Chaineries Mécaniques;

Veroordeelt appellante tot de kosten van de aanleg

ten aanzien van de partijen Haesaert, Stad Brugge en Brondel;

Veroordeelt de partij Brondel tot de kosten van invrijwaring roeping in beroep van de partij De Jaeghere;

Veroordeelt de partij De Jaeghere tot de kosten van in vrijwaring roeping van de partij Chaineries Mécaniques.

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE ANTWERPEN

2de Kamer. — 27 oktober 1959.

Voorzitter : M. Polspoel.

Rechters : M.M. Hofkens en Doudoir.

Referendaris : M. Van Caenegem.

Advokaten : Mrs. Wegge en Stas (Tongeren).

Overeenkomsten. — Nietigheid, indien zij er op gericht zijn een ongewettigd voordeel van de wederpartij te bekomen. — Vermogen van de rechter ze tot billijke verhoudingen te herleiden.

De tussen partijen aangegane overeenkomsten vormen wet, voor zover de daarin vervatte verplichtingen niet in strijd zijn met de openbare orde, de goede zeden of de billijke gebruiken van de handel.

De overeenkomsten, die er op gericht zijn een ongewettigd voordeel te halen uit hetzij de onbekwaamheid, hetzij de onwetendheid, hetzij de sociale ongeschiktheid van de wederpartij zijn nietig voor zover dit voordeel een karakter van woeker heeft en kennelijk strijdig is met de geleverde of te leveren prestaties.

In dergelijke gevallen kan de rechter de overeenkomst tot billijke verhoudingen herleiden. (zie nader het vonnis).

Brouwerij van Haecht t/ Klinkers.

Aangezien verzoekster ter staving harer vordering voorhoudt :

1) dat tussen haar en gedaagden op 30 maart 1958 een overeenkomst tot stand kwam en dit voor de duur van negen jaar, waarbij gedaagden zich verplichtten zich gedurende gezegde periode uitsluitend bij verzoekster te bevoorraden in bieren, waters, limonaden en enkel produkten van haar in voorraad te hebben en te verkopen in de huidige instelling of in welke andere instelling die ze naderhand zouden uitbaten en dit op straffe van een boete van 12.000 frank voor elke vastgestelde inbreuk;

2) dat in tegenstrijd met deze overeenkomst gedaagden zich ook bevoorraden bij andere leveranciers, zoals werd vastgesteld bij deurwaarders tussenkomst dd. 31 december 1958 en 3 februari 1959 en deze overtredingen niet kunnen of worden ontkend, zodat de voorziene sanctie van toepassing wordt n.l. betaling van een boete van 2 x 12.000 of 25.000 frank;

3) dat de hiertegen vooropgestelde beweringen van gedaagden n.l. dat de voorziene intresten op grond van artikel 1907 B.W. dienen herleid tot de wettige intresten, dat het strafbeding van 12.000 frank per overtreding zou dienen herleid op grond van artikel 1231 B.W. en dat de voorhanden zijnde produkten niet kunnen aangezien als voortkomende van derden, doch werden geleverd door de voortverkopers van verzoekster zelf, niet kunnen weerhouden;

4) dat immers artikel 1907 B.W. van geen toepassing is terzake, vermits dit artikel niet verbiedt een hogere intrest in rekening te brengen dan de wette-

lijke en partijen niet ontzegt vrijelijk desbetreffend overeen te komen;

5) dat ook artikel 1231 B.W. geen toepassing vindt, omdat partijen vrijelijk de sanctie hebben voorzien als onverminderbaar en forfaitair;

6) dat ten slotte gedaagden totaal ingebreke blijven te bewijzen dat hun toelating was verleend andere producten te verkopen dan deze voortkomend van verzoekster;

Aangezien gedaagden ten dezen overstaan laten gelden:

1) dat waar gedaagden inderdaad op 31 maart 1958 van verzoekster een som leenden van 150.000 frank om hun handelsbehoeften te dekken en waar gezegde lening een intrest zou opbrengen van 6 % 's jaars, terugbetaalbaar met maandelijks afkortingen van 2.500 frank d.i. 30.000 frank per jaar, tevens aan gedaagde de verplichting werd opgelegd zich gedurende negen jaar te bevoorraden in bieren, waters en limonaden bij de brouwerij of haar voortverkopers en dit op straffe van een schadeloosstelling van 12.000 frank voor elke vastgestelde overtreding;

2) dat zeer zeker niet zal kunnen ontkend dat soortgelijke verplichting n.l. afnemen bij één enkele leverancier een zeer zware last en handicap betekent voor de caféhouder, vermits de caféhouder alsdan niet in staat is de eisen der klanten te voldoen;

3) dat de gestelde voorwaarden van soortgelijke overeenkomsten van zo drastische aard zijn, dat soortgelijke overeenkomsten kunnen bestempeld als een gekarakteriseerd misbruik enerzijds strijdig met de vrijheid van handel en concurrentie, anderzijds beoogd om een monopolie te verzekeren;

4) dat soortgelijke praktijken enkel worden mogelijk gemaakt door de behoeften van de herbergiers, die totaal afhankelijk zijn gesteld van de brouwerijen, die dan ook elke vrijheidsbeperking kunnen opdringen en enkel als doel hebben hun verkopen te verhogen met zekerheid van een blijvende afzet gedurende jaren;

5) dat toch niet kan weggenomen dat de overeenkomst tussen partijen afgesloten een wederkerige overeenkomst daarstelt die ipso facto prestatie en tegenprestatie veronderstelt, wijl in casu verzoekster geen enkele tegenprestatie verleent ten overstaan van de zware verplichtingen door gedaagden opgenomen, vermits ze enkel een lening toestaat waarop een intrest van 6 % bedongen is; intrest die daarenboven hoger gelegen is als de wettelijke toegestane en derhalve tot het wettig toegedaan barema dient teruggebracht en dit volgens de vastgestelde termijnen;

6) dat ten andere gedaagden ten onrechte verweten wordt zich niet aan hun verplichtingen gehouden te houden te hebben, vermits de producten en glazen die ten hnnent aangetroffen werden bij deurwaarders vaststelling alle afkomstig waren van voortverkopers van aanlegster te Bilsen en gedaagden vroeger altijd de toelating gehad hebben van verzoekster kleine partijen andere producten in voorraad te hebben voor moeilijke klanten: hoeveelheden die zeker niet opwegen tegen de enorme hoeveelheden bij aanlegster afgenomen;

7) dat zelfs aangenomen dat gedaagden hierdoor fout zouden begaan hebben, toch niet zal kunnen ontkend dat ze hun verplichtingen in grote mate hebben volbracht, zodat de rechtbank in toepassing van artikel 1231 B.W. gerechtigd is het strafbeding te wijzigen en te herleiden tot een normaal peil in verhouding met de door aanlegster werkelijk geleden schade: schade die verzoekster niet bewijst;

8) dat gedaagden dan ook bij tegeneis vorderen dat hun verplichtingen zouden herleid tot de terugbetaling van het kapitaal met wettelijke intrest, met in acht-

neming van de in de overeenkomst vastgestelde termijnen;

Aangezien de beide vorderingen hangende zijn tussen beide zelfde partijen en hun oorzaak vinden in overtredingen van een en de zelfde overeenkomst n.l. deze van 30 maart 1958, zodat ze uit de aard der zaak zelf verknocht zijn en derhalve dienen samengevoegd;

I. Wat de hoofdeis betreft:

Aangezien uit de terzake voorgebrachte bescheiden blijkt dat gedingvoerende partijen op 31 maart 1958 een overeenkomst van lening en bierlevering afsloten waarbij gedaagden zich als tegenprestatie voor de toekenning door verzoekster aan hun van een bedrag van 150.000 frank, terugbetaalbaar met 2.500 frank per maand vanaf 15 juli 1958 tegen intrest aan 9 %, verbonden, behoudens de voorziene teruggave zich gedurende 9 jaren uitsluitend te bevoorraden bij verzoekster of bij een door haar aangeduide voortverkoper in bieren, waters, limonaden en alle andere producten die verzoekster in de toekomst zou fabriceren of verkopen en dit op straffe van een boete van 12.000 frank forfaitair en onverminderbaar vastgesteld voor ieder gebeurlijke inbreuk;

Aangezien gedaagden niet ontkennen zich niet aan deze verplichting gehouden te hebben, wijl ten andere deze inbreuk op uitsluitende afname van dranken bij verzoekster op twee verschillende stonden door deurwaarder is vastgesteld geworden n.l. op 21 december 1958 door deurwaarder Defaux en op 3 februari 1959 door deurwaarder Stas;

Aangezien gedaagden ten dezen overstaan ten onnutte voorhouden dat ze in feite het contract niet hebben overtreden, vermits de aangetroffen bieren en dranken, niet voortkomend van verzoekster, hun zijn geleverd geworden door voortverkopers van verzoekster en zulks hun was toegestaan op grond van artikel 3 van de overeenkomst, waar wordt bepaald dat de afname moet geschieden van verzoekster of een door haar aangeduide voortverkoper;

dat inderdaad uit niets blijkt en gedaagden niet bewijzen dat welkdanig voortverkoper ook door verzoekster was aangeduid om leveringen te doen bij gedaagden, wijl daarenboven artikel 5 van zelfde contract uitdrukkelijk bepaalt dat de verkoop van een drank niet vervaardigd of geleverd door verzoekster onderworpen is aan een schriftelijke toelating van verzoekster, die er daarenboven de voorwaarden zal van bepalen en gedaagden niet bewijzen of zelfs maar voorhouden deze schriftelijke toelating op het ogenblik van de overtredingen bezeten te hebben;

Aangezien gedaagden even ten onrechte voorhouden dat de overtreding, voor zover er een geweest is, slechts van zeer minieme omvang is en daarenboven slechts gedeeltelijk geweest is, vermits op de eerste plaats desbetreffende in de overeenkomst geen het minste onderscheid of voorbehoud is gemaakt geworden, op de tweede plaats een overtreding in soortgelijke zaken steeds maar gedeeltelijk is, want het tegenovergestelde zou medebrengen dat de caféhouder van elke afname met zijn contracterende brouwer zou afzien, wijl op de derde plaats uit de deurwaardersvaststellingen van 31 december 1958 en 3 februari 1959 toch mag afgeleid dat de afname bij derden niet zo onbenullig was; (in deze vaststellingen is inderdaad sprake van Trappist Westmalle, Dort Wurzbürger Hofbrau - 10 vaten - Withbread - Pale Ale - Guinness - Munich - Schwepes - Tonic - Coca Cola - Appolinaris - Spa - Jack Op - Paulus fruitsap - Henniger Meisterbrot - Orval: hetgeen dus wijst op een uitgebreide verscheidenheid van vreemde dranken);

Aangezien gedaagden daarenboven eveneens ten onrechte wijzen op het feit dat de klacht van verzoekster al haar belangrijkheid verliest, vermits ze sindsdien aan gedaagden toelating verleend heeft zekere andere dranken, niet voortkomend van haar te koop aan te bieden: hetgeen neerkomt op een verzaking van harentwege, wijl ook niet uit het oog mag verloren dat gedaagden voordien eveneens contractueel met verzoekster gebonden waren in hun uitbating te Bilsen, waar ze eveneens vreemde bieren verkochten zonder ooit enig protest vanwege verzoekster ontvangen te hebben;

dat inderdaad, waar verzoekster bij brief van 30 juli 1959, aangevuld door het schrijven van 31 augustus 1959, aan gedaagden toelating verleende om voortaan Engelse Pale-Ale - Stout - Trappist - Orval en Geuze te verkopen, dient aangestipt a) dat deze toelating 6 maand na de feiten werd gegeven voor de toekomst en niet voor het verleden, wijl daarenboven uitdrukkelijk werd bepaald dat deze toezegging ten allen tijde kon of zou kunnen teruggetrokken; b) dat de verplichtingen in het contract van 31 maart 1958 opgenomen niets te zien hebben met vroeger aangegane verbintenissen o.m. deze te Bilsen, waarover de rechtbank daarenboven niet kan oordelen of behoeft te oordelen, daar deze vroegere contracten niet eens werden voorgebracht ter beoordeling;

dat integendeel, waar gedaagden toegeven reeds vroeger contracten met verzoekster afgesloten te hebben, ze zeker moesten kennis hebben van de erin vastgestelde voorwaarden;

Aangezien gedaagden ten slotte ten onnutte de toepassing van artikel 1231 B.W. invoeren ten einde te bekomen dat de voorgeschreven straf wegens gedeeltelijke uitvoering van de overeenkomst zou gewijzigd en gemilderd, vermits contractueel en uitdrukkelijk in de overeenkomst zelf is voorzien dat de bedongen straf forfaitair en onverminderbaar werd vastgesteld voor iedere vastgestelde overtreding en gedaagden dit in alle vrijheid en onafhankelijkheid hebben aanvaard;

dat toch elke overeenkomst, voor zover ze niet strijdig is met de openbare zeden en/of openbare orde, als wet geldt tussen partijen;

Aangezien in alle gezegde omstandigheden de vordering dan ook als gegrond voorkomt;

II. Wat de tegeneis betreft :

Aangezien de tegeneis er toe strekt gedaagde op tegeneis te horen zeggen voor recht dat de verplichtingen van verzoekers op tegeneis zullen herleid tot de enkele terugbetaling van het kapitaal met de wettelijke intrest en dit met in achtneming van de in de overeenkomst voorziene termijnen;

dat gezegde tegeneis in andere woorden als doel heeft aanleggers op tegeneis zich te zien en horen ontlasten — in tegenstelling met de bepalingen van de overeenkomst van 30 maart 1958 a) van alle verdere boeten in geval van overtreding; b) van elke betaling van intrest hoger dan de wettelijke; c) van alle verdere verplichte bieraafname of uitsluiting van afname van vreemde bieren;

A. Wat de ontlasting van verdere boeten in geval van overtreding betreft :

Aangezien aanleggers op tegeneis niet zullen kunnen ontkennen dat hun de lening van 150.000 frank door gedaagde op tegeneis maar is toegekend geworden op de uitdrukkelijk en wel omschreven voorwaarden dat ze zich zouden verbinden zich bij gedaagde van bieren en dranken te voorzien bij uitsluiting van elk ander;

dat waar gedaagde op tegeneis geen lening- of k্রে-

dietinstelling als zodanig is, doch een handelaar, ze ten volle gerechtigd is haar eisen te stellen ter waarborging van de door haar gestelde prestatie nl. de tekening der lening en aanleggers op tegeneis niet kunnen ontkennen de gestelde voorwaarden goed gekend te hebben;

Aangezien het de rechtbank niet behoort de voorwaarden van een overeenkomst tegen de wil van partijen in het voordeel van deze of gene te wijzigen, voor zover die voorwaarden niet strijdig zouden zijn met openbare orde, goede zeden of eerlijke handelspraktijken, wijl het niet opgaat vanwege deze of gene partij naderhand eigen lichtzinnigheid in te roepen om aan eigen vrij aangegane verbintenissen te ontkomen;

dat derhalve dit punt der verbintenis dient gehandhaafd telkens aanleggers op tegeneis worden betrapt vreemde dranken te verkopen, hun door gedaagde niet toegelaten;

B. Wat de herleiding van de intrest betreft :

Aangezien artikel 1907 B.W. uitdrukkelijk onderscheid maakt tussen twee soorten intrest op lening nl. de wettelijke intrest en de conventionele, wijl zelfde artikel er uitdrukkelijk aan toevoegt dat de conventionele intrest hoger mag zijn dan de wettelijke, zolang en voor elk geval dat de wet dit niet verbiedt;

Aangezien een intrest van 6 % inzake lening als zeer normaal voorkomt en in casu uitdrukkelijk is aanvaard geworden door beide partijen;

C. Wat de vraag in ontlasting van verplichte bieraafname of toelating tot het afnemen van vreemde bieren betreft :

Aangezien het antwoord op deze vraag reeds ten dele werd gegeven bovengaande onder litt. A, waar wordt bepaald dat het de rechtbank niet behoort de voorwaarden van een overeenkomst vrijelijk tussen partijen aangegaan te wijzigen, voor zover die voorwaarden niet strijdig zijn met openbare orde, goede zeden en eerlijke handelspraktijken;

dat, zoals bovengezegd, de conventioneel bedongen intrest en het principe van bieraafname bij gedaagde op tegeneis als zodanig als zeer gerechtvaardigd voorkomt;

Aangezien nochtans de wederzijdse of synnalogmatistische contracten een dubbele oorzaak hebben nl. enerzijds de waarborging der private belangen door een evenredigheid in de wederzijdse prestaties na te streven van het ontstaan van de overeenkomst af tot aan de beëindiging ervan en tweedezijds de waarborging van de algemene belangen door als nietig te aanzien deze contracten, die enkel op oog hebben een ongeoorloofd of immoreel doel te bereiken (Planiol et Ripert, 2^e edit. tome II, n° 253);

dat waar weliswaar artikel 1134 B.W. aan partijen zelf de zorg laat vrijelijk het evenwicht hunner wederzijdse prestaties af te wegen en artikel 1118 B.W. bepaalt dat een mogelijke onevenwichtigheid niets wijzigd aan de aangegane verbintenis — behoudens voor de gevallen door de wet voorzien — de contractant niettemin de nietigheid zijner verbintenis kan invoeren zo de niet equivalente prestatie van de tegenpartij enkel schijnbaar is en niet aan de werkelijkheid beantwoordt of zo deze er slechts is op gericht zich ten zuivere nadele van de medecontractant te verrijken of deze in zijn natuurlijke rechten te hinderen;

Aangezien de studie van de heer De Bersacques, raadsheer bij het Hof van Verbreking te Brussel — (studie verschenen in Critique de la Jurisprudence belge, 8e année, 3e trimestre, page 190/201) — als

zeer verrechtvaardigd en richtingwijzend voorkomt, waar hij zegt: « ... Le droit ne reste plus insensible » à l'injustice issue de la disproportion entre les engagements réciproques, lorsque cette disproportion est » partiellement lourde et trouve son origine dans l'exploitation de la faiblesse, de l'ignorance ou du besoin » d'autrui. Il est en effet contraire aux bonnes mœurs » de profiter de l'infériorité sociale, physiologique, intellectuelle ou technique de son prochain pour lui imposer des engagements hors de toute proportion avec » les obligations corrélatives qu'on assume soi-même » et de s'assurer ainsi un gain aussi excessif qu'injustifié. Nos mœurs n'admettent plus qu'on use de son » prochain comme d'un instrument sans le moindre » égard au tort que lui infligent des prestations exagérées en spéculant sur sa faiblesse... la doctrine et la » jurisprudence décident que commet un abus de droit » celui qui, sans le moindre souci des intérêts d'autrui, » épuise aprement tous les droits que lui confère la loi » ou le contrat. On considère que pareil excès d'égoïsme » heurte assez gravement la règle morale pour encourir » une sanction juridique. Il n'est certes pas moins répréhensible d'abuser d'une supériorité de fait qu'on » possède sur le prochain pour lui imposer des clauses » léonines. Profitant de l'heureuse imprécision des termes « cause » et « bonnes mœurs », le juge leur a » donné une interprétation fort large, remplissant ainsi » sa mission, qui consiste à assouplir les règles trop rigides du droit écrit et à les adopter aux nécessités » mouvantes de la vie sociale, qui ne sont pas seulement d'ordre économique »;

Aangezien in casu niet ernstig zal kunnen betwist dat de disproportie der wederzijdse verplichtingen van contracterende partijen in het oogspringend nadelig is voor gedaagden dat inderdaad waar verzoekster als enkele verplichting heeft de gevraagde lening van 150.000 frank toe te staan, gedaagden als tegenprestatie hebben te leveren niet alleen de teruggave van deze lening binnen de 5 jaar, mits maandelijks afkortingen van 2.500 frank verhoogd met 6 % intrest en uitsluitende afname van bier bij verzoekster of bij iemand door haar aangeduid op straffe van boete bij elke overtreding gedurende gans de tijd van de lening, doch alle gezegde verplichtingen nog dienen te behouden — (ook wanneer de lening zal zijn terugbetaald) — gedurende een tijdsperiode van 9 jaar;

dat meer dan dat gedaagden gedurende die zelfde periode van 9 jaar gehouden zijn, onafgezien of ze zelf eigenaar zijn van de uitbating dan wel huurder van verzoekster, alle recht van publiciteit af te staan aan verzoekster en dit zowel binnen huis als op de gevel van elk uitgebaat etablissement en de door verzoekster aangebrachte publiciteit zelf rein en zichtbaar te houden, b) verbod wordt opgelegd de uitbating te staken, hun etablissement te wijzigen of dit geheel of ten dele af te staan onder welke vorm ook zonder toestemming, c) gehouden zijn alle opgenomen verplichtingen op hun beurt schriftelijk op te leggen aan hun opvolgers, erfgenamen of rechthebbenden, welke alsdan hoofdelijk zullen verantwoordelijk zijn voor de goede uitvoering, d) het recht zal ontzegd ook maar enige klacht in te dienen of gebeurlijke schadevergoeding te vorderen voor het geval verzoekster zelf zich in de noodzakelijkheid zou bevinden haar normale voortbrengst te schorsen of haar fabricage te verminderen;

dat soortgelijke bedingen, rekening gehouden dat verzoekster zoals gezegd geen kredietinstelling is, doch een handelaar, die normaliter verrechtvaardigbare winsten mag nastreven, zeer zeker te verregaand zijn en ten dele hun oorsprong vinden of hun ontstaan hebben

kunnen bereiken door het loutere feit van de superioriteit van verzoekster ten overstaan van gedaagden;

dat soortgelijke contracten onbetwistbaar te verregaand zijn en in zekere mate althans strijdig zijn met de openbare zeden en de vrije concurrentie in de handel, vermits ze niet alleen gericht zijn op een winstbejag, dat in handelszaken normaal voorkomt, maar tevens op het beperken van de rechten van de contractant en op benadeling van deze laatste in het kader van de vrije handel;

Aangezien waar art. 1131 en 1133 B.W. principieel de absolute nietigheid van het immoreel contract d.i. het contract met immorele oorzaak, voorhouden, niettemin dient aangenomen dat die nietigheid maar slaat op dat gedeelte van de overeenkomst die immoreel is (zie De Bersaques ibidem... « Lorsque l'engagement a » une cause immorale parce qu'il n'a été assumé qu'en » vue de réaliser un profit usuraire; en exploitant l'infériorité du cocontractant, la nullité ne semble pas la » sanction la plus adéquate. En effet la cause de l'obligation du bénéficiaire de la lésion n'est immorale » que dans la mesure où il a poursuivi un bénéfice » excessif né de la disproportion entre les engagements » réciproques. Il suffit dès lors de réduire l'obligation » du cocontractant pour supprimer ce déséquilibre en » portant le caractère répréhensible de l'opération. La » cause de l'obligation n'étant que partiellement nulle » à proportion du gain usuraire qu'elle doit prouver » et la contre prestation se trouvant réduite, ce gain » excessif disparaît et la cause de l'obligation devient » désormais licite » ;

Aangezien het in die omstandigheden als billijk en verrechtvaardigd voorkomt de terzake ingeroepen overeenkomst tussen partijen afgesloten op 31 maart 1958 te herleiden tot billijke termen en n.l. de uitvoering der overeenkomst te herleiden tot 5 jaar te rekenen van de dag van de aanvang: zijnde de periode binnen dewelke de levering moet terugbetaald zijn;

Om deze redenen :

De Rechtbank maakt melding van de toepassing van artikel 2 der wet van 15 juni 1935;

Alle verdere of strijdige besluiten verwerpend als niet dienend terzake;

Voegt de beide vorderingen ingeleid door deurwaarder Defaux te Mechelen dd. 31 januari 1959 en door deurwaarder Tas te Mechelen dd. 26 februari 1959, respectievelijk ingeschreven ter algemene rol onder de nummers 91.121 en 91.547 uit hoofde van vernoochtheid samen en oordelen in één en zelfde vonnis;

Stelt vast dat gedaagde in de periode van de uitvoering van de overeenkomst zelfs herleid tot de periode van terugbetaling van de lening, tot tweemaal toe werd in overtreding genomen wegens verkoop van vreemde bieren;

Verklaart derhalve de vordering ontvankelijk en gegrond en veroordeelt gedaagden om aan verzoekster te betalen de forfaitair en onverminderbaar vastgestelde schadeloosstelling van $2 \times 12.000 = 24.000$ frank aangevuld met de rechterlijke intresten op 12.000 frank van 31 januari 1959 tot 26 februari 1959 en op 24.000 frank vanaf laatstgenoemde datum;

Veroordeelt hen daarenboven tot de kosten van het geding;

Zegt de tegeneis ontvankelijk en ten dele gegrond n.l. voor zoveel hij beoogt de nietigheid van de overeenkomst nagaan het verstrijken van de termijn van terugbetaling der lening d.i. 5 jaar (de betalingen een aanvang nemende op 15 juli 1958);

Zegt hem evenwel ongegrond voor het meerdere en wijst aanleggers op tegeneis van dit meerdere af;

Zegt derhalve voor recht dat de termijn van overeenkomst, tussen partijen aangegaan op 31 maart 1958 van rechtswege einde neemt op 15 juli 1963 zonder dat daarvoor enige andere formaliteit of opzeg nodig weze;

Zegt de kosten van tegeneis ten laste van gedaagde op tegeneis en veroordeelt haar tot betaling dezer;

Verklaart het vonnis, behoudens de verwijzing in de kosten, uitvoerbaar niettegenstaande beroep en zonder zekerheidstelling.

BALIELEVEN

Vlaamse Conferentie der Balie van Antwerpen

Plechtige Openingszitting

De Plechtige Openingszitting van de Vlaamse Conferentie had plaats op zaterdag 15 oktober in de Assisenzaal.

Voorzitter Mr. Edgar Boonen begroette in zijn maidenspeech de Stafhouder Mr. Marcel Roost, de Voorzitter van het Verbond van Belgische Advokaten, Mr. N. Biltris, de Minister van Justitie Mr. A. Lilar, Minister van State K. Huysmans, Oud-Gebiedsbevelhebber Generaal Bouhon, Voorzitter H. Janssens, die de Voorzitter der Rechtbank verving, de Procureur des Konings, de Voorzitter der Rechtbank van Koophandel, en vele andere personaliteiten uit binnen- en buitenland.

Na op bijzondere wijze de Erevoorzitter der Vlaamse Conferentie Mr. René Victor en de Voorzitter van vorig jaar Mr. Georges Frank te hebben gehuldigd, gaf Mr. Boonen het woord aan de openingsredenaar.

Het betoog van Mr. Jan Cortvriend was een duidelijke stellingname ten gunste van de vrijheid van informatie voor de journalist. Deze vrijheid sluit het recht in de bron der informatie geheim te houden, maar brengt voor de journalisten de noodzakelijkheid mee zich in beroepskader te organiseren en een tuchtraad op te richten. De volledige tekst van deze spreekbeurt vindt de lezer vooraan in dit nummer.

Met een langdurig applaus dankte het zeer talrijke publiek de spreker voor zijn schitterende rede.

De Heer Stafhouder was meesterlijk in zijn repliek. Na de spreker te hebben gelukgewenst wees hij op het gevaarlijk karakter van een onbeperkt recht op informatie en tevens op de moeilijkheid die het oprichten van een tuchtraad voor journalisten met zich zou brengen, gezien de grondwettelijk gewaarborgde persvrijheid.

Na de zitting volgde een prachtige en druk bijgewoonde receptie in de zaal Magnus, aangeboden door Voorzitter en Mevrouw E. Boonen.

Het banket in het Hotel Century was gekeurd en besteld door Mr. Bruno Wuyts... ieder commentaar door onbevoegden zou dan ook ongepast en niet ter zake dienend zijn. De hartelijke stemming, onderhouden door tien tafelspeechen, werd ten top gedreven door een schitterende revue, op tekst van Mr. Louis Rombaut, voorgedragen door Mrs. H. Wagemans en F. Maes, begeleid door Mr. A. Allegoet. Het was de afscheidsrevue van deze veteranen... tot volgend jaar?

I. De Weerd.

Jonge Balie te Dendermonde

De plechtige openingszitting, ingericht door de Jonge Balie bij de Rechtbank van eerste aanleg te Dendermonde zal plaats hebben op zaterdag, 5 november a.s., te 16 uur in het Gerechtsgebouw.

Op deze vergadering zal Mr. W. Van Gerven spreken over «De vordering tot ophouding (ingesteld bij K.B. van 23-12-34) en de beteugeling van economische delicten in het bijzonder van inbreuken op de reglementering inzake verkoop met premie.»

TAALKUNDIGE KRONIEK

MARGINALIA

1. «Verbreekt het bestreden arrest in zover het de publieke vordering *vervallen door verjaring verklaard* heeft».

In constructies als deze wordt de bijwoordelijke bepaling van oorzaak steeds vóór het bepaalde geschreven:

Hier dus: «...door verjaring vervallen...» of elders nog: «...door ziekte uitgeput...», «...door schrik verlamd...» edg.

2. «...en hem derhalve *geen de minste* schuld kan toegeschreven worden;»

«geen» is hier een foutieve vertaling van «pas» dat ook «niet» betekent. Hier had moeten staan «...niet de minste schuld...»

3. «...Iemand die men niet kent en *waarvan* men niets weet...»

«Waarvan» schrijven wij voor zaken — bij personen wordt het «van wie».

4. «...in zoverre deze gesteund is op artikel 1384 B.W.B., dit is, op een vermoeden «*juris et de jure*» van een «*culpa in eligendo*»...»

Niet alleen wordt de verweerder in deze burgerlijke zaak veroordeeld in een voor hem reeds moeilijke «moedertaal», maar hij wordt ook nog verplicht tot het naslaan van een Latijns woordenboek, om te weten waarom hij in het ongelijk gesteld wordt!

«In onze dagen, meer dan ooit, behoort eraan gestreefd te worden, de rechtspraak te ontdoen van alle schijngelerdheid en verstaanbaar te maken ook voor de gewone burger. En waarlijk de Nederlandse taal beschikt over voldoende middelen.» (Prof. Mr. H. L. Drucker in Rechtsgeleerd Magazijn 1915).

5. «...de kosten van deze vordering, welke tweede verweerder zal dienen uit te geven...»

Wij betwijfelen of de man hier een uitgever zal voor vinden...

Als het toch de «kosten» die moeten «uitgegeven worden» dan zouden wij voorstellen hiervoor «gedaan» te schrijven; het andere heeft geen zin.

6. «...Overwegende dat de eis ertoe strekt in hoofde van aanlegsters verweester te horen veroordelen om 13.907 fr. te betalen;»

Zeer ingewikkelde constructie om te zeggen dat «...de eis van aanlegster ertoe strekt verweester te laten veroordelen tot het betalen van...».

7. «...dat het pandbeslag op 4 maart werd gelegd op een partij regenschermen die ter plaatse niet meer aanwezig waren toen aanlegsters tot de verkoop lieten overgaan...»

Het kan erop lijken dat men «beslag heeft gelegd, toen aanlegsters tot de verkoop lieten overgaan, op een partij regenschermen, die ter plaatse niet meer aanwezig waren». Hoe dan nog beslag leggen?

Ook kan de betekenis zijn: «...dat men beslag

heeft gelegd op een partij regenschermen die, toen later aanlegsters tot de verkoop lieten overgaan, ter plaatse niet meer aanwezig waren ».

Het tweede geval zal het wel geweest zijn; met een paar komma's en een woordje erbij, staat dit nu ondubbelzinnig vast.

8. « ...overwegende dat aanlegsters na de verplaatsing van de regenschermen *naliet te laten leggen* weder-eisend beslag onder voorwendsel dat « *saisie sur saisie ne vaut* »... »

— de eerste constructie is Frans : « weder-eisend beslag » moet na « *naliet* » komen.

— de tweede uitdrukking is eveneens Frans, doch ditmaal ook met Franse woorden.

Zouden partijen mogen vragen dit eens voor hen in het Nederlands te vertalen ?

9. « ...de respectievelijke vervaldag der facturen... »

— « respectievelijk » is een bijwoord; het bijvoeglijk naamwoord is « respectief »; « vervaldag » zou dan wel in het meervoud mogen staan.

10. « ... Overwegende dat de prioriteit *over* dewelke de weggebruikers van de hoofdbaan genieten zich gans de breedte van die baan, inbegrepen het rijwielpad, uitstrekt... »

— « genieten » wordt in deze gevallen (als er geen lustgevoelen bij betrokken is) zonder voorzetsel gebruikt. In andere gevallen (b.v. genieten van iets aangenaams) is het voorzetsel « van », nooit « over ».

— « de weggebruikers van de hoofdbaan » is een omslachtige wijze om te zeggen « de gebruikers van de hoofdbaan ».

— Als wet het voorzetsel « tot » schrijven bij « uitstreken », duiden wij de grens aan (b.v. een grondgebied strekt zich uit tot een stroom). Als we de bestreken oppervlakte bedoelen, wordt het voorzetsel « over » (b.v. zijn macht strekt zich uit over de hele provincie).

Om de gewoonlijk reeds overladen stijl te vereenvoudigen, had men evengoed kunnen schrijven : « ... overwegende dat de voorrang der gebruikers van de hoofdbaan, de hele breedte hiervan, en ook het fietspad, bestrijkt.

Dit zouden dan 26 lettergrepen zijn in plaats van 42.

11. « ... dat deze laatste inderdaad in plaats van *recht door te rijden*, *hetgeen hij normaal had moeten doen*, zodanig misleid is geweest dat hij naar rechts heeft gezwenkt... »

— « recht door te rijden » staat in tegenstelling tot b.v. scheef of krom door te rijden, wat met de houding van de fietser verband kan houden.

Wat hier gezegd wordt moet in tegenstelling staan tot het naar rechts of links zwenken. Dan horen « recht » en « door » één woord te vormen = « rechtdoor ».

— « hetgeen hij... » deze reeks woorden kan zonder verlies vervangen worden door het woordje « normaal » vóór « rechtdoor ».

— « is geweest » is fout onder invloed van het Frans denken en geestelijk vertalen. « Etre » heeft de betekenis « zijn » en « worden ». Hier is het « geworden » dat echter steeds wordt weggelaten.

— het voorgaande werkwoord en « heeft gezwenkt » zouden hier beter in de o.v.t. geschreven worden, daar hier toch de gebeurtenissen verhaald worden.

Dit alles zou de volgende zin geven : « ... dat deze laatste inderdaad, in plaats van normaal rechtdoor te rijden, zodanig misleid werd dat hij naar rechts zwenkte... » Weer een winst van 10 lettergrepen op 40.

Zo zou men ten andere al deze teksten met een aanzienlijk procent kunnen inkorten en er tegelijk de klaarheid en de directheid van bevorderen. Hiervoor zijn vereist : een behorlijke kennis van de moedertaal en de wil tot verbetering.

J. Leliard.

TIJDSCHRIFTEN

Nederlands Juristenblad, jrg. 1960 - n° 35 :

R. P. J. Kuygen, Onstoffelijke schade, cessie en vererving. — S. Boas, Art. 959 Rv., een nog steeds gehandhaafde anomalie II (slot). — G. E. Langemeijer, Mr. F. Ligtenberg †. — J. Knottenbelt en J. M. Polak, Bezoek aan Gent.

Weekblad voor Privaatrecht, Notaris-amt en Registratie, jrg. 1960 - n° 4647 :

A. R. Bloembergen Vergaderingen en besluiten van appartementseigenaren naar het oude en het nieuwe recht (I). — Y. D. C. van Duyn, Aantekeningen op de Successiewet 1956. — K. N. Korteweg, Overzicht der Nederlandse Rechtspraak, Zakenrecht (III).

Ars Aequi : jrg. 1960 - nr. 10 :

F. R. Van Der Laken, Kiesdrempel vs. kiesdeler. — W. G. Verkruijsen, Wetgeving (privaatrecht). — J. Wiarda, Antwoord rechtsvraag 53.

Arbitrale Rechtspraak : jrg. 1960 - nr. 477 : Rechtspraak.

Journal des Tribunaux : jrg. 1960 - nr. 4290 :

B. J. Risopoulos, Le bâtonnier Eugène Soudan. — M. Taquet et J. Degrez, La loi du 28 mars 1960 relative à la pension de retraite et survie des travailleurs indépendants.

n° 4291 :

E. Elvinger, La clause de direction du procès dans les contrats d'assurance-responsabilité.

Revue de Droit Pénal et de Criminologie : jrg. 1960 - nr. 1 :

H. Bekaert, L'Effacement des Condamnations.

Revue Pratique du Notariat Belge, jrg. 1960 - n° 2451 :

P. Leclef, Le projet de loi sur l'urbanisme.

Recueil Général de l'enregistrement et du notariat : nr. 20275 à 20277 :

A. Cuvelier, La restitution du droit d'enregistrement en cas de revente d'immeuble. — Impôts sur les revenus. — Taxe de facture sur les contrats d'entreprise. — Taxe de transmission.

La Revue Administrative : jrg. 1960 - nr. 76 :

S. Antoine, Les régions de programme et la géographie administrative française. — M. Schneckenburger, Etendue, diversité et limites des attributions d'un « Service du Contentieux ». — J. Caritey, « Le prince caniche » d'Edouard Laboulaye.

Recueil Dalloz, jrg. 1960 - nr. 31 :

Jean-Jacques Dupeyroux, La sécurité sociale et les médecins. Analyse d'une réforme.

nr. 32 :

J. Andrieux, Le recours des caisses du régime général de sécurité sociale contre le tiers responsable d'un accident de droit commun. — Tableau de la jurisprudence de la Cour de cassation.